

«Det er lettere for meg»

Foreldreskap blant etterkommere av innvandrere

Heidi Brynildsen Grande

Masteroppgave ved Psykologisk institutt
UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2012

© Heidi Brynildsen Grande

2012

«Det er lettere for meg» - Foreldreskap blant etterkommere av innvandrere

Heidi Brynildsen Grande

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

I denne studien er etterkommere av innvandrere til Norge intervjuet om foreldreskap. Til sammen 11 kvalitative intervjuer er gjort med seks deltakere. Studien omhandler etterkommere av innvandreres praktisering av foreldreskap og hvordan deltakerne forstår forskjeller mellom seg og sine foreldre når det gjelder foreldreskap. Med et kulturpsykologisk utgangspunkt forstås foreldreskap i denne studien som kulturelle praksiser utviklet i interaksjon mellom individet og dets sosiale, kulturelle og historiske kontekst. En narrativ analyse er gjort av de fortellingene om foreldreskap deltakerne formidlet gjennom intervjuene.

Analysen viser at deltakernes foreldreskap er preget av tidstypiske forståelser av *den involverte forelder*, at besteforeldrene er viktige støttespillere i hverdagen og at det er et mål å ivareta religiøs og språklig arv. Deltakerne sammenligner eget foreldreskap med sine foreldres, og understreker at det er *lettere for dem* å være foreldre i det norske samfunnet. En stabil livssituasjon og kunnskap utviklet gjennom oppvekst i det norske samfunnet identifiseres som sentrale forskjeller mellom de to foreldregenerasjonene. Gjennom fortellingene om foreldreskap viser deltakerne at de i hverdagen forener verdier og forventninger fra ulike sosiale fellesskap, som deres egen familie og samfunnet de lever i.

Forord

Spørsmål om internasjonal migrasjon og innvandring har lenge engasjert meg. Slik jeg oppfatter ordvekslingen i den norske offentligheten kan diskusjonen ofte koke ned til om man er «for» eller «mot» innvandring. Dette spørsmålet fremstår for meg som nokså uinteressant, ettersom Norge per i dag *er* et samfunn der mennesker med bakgrunn fra ulike land og verdensdeler lever sammen. Det som derimot er interessant er hvordan migrasjon innvirker på menneskers liv på forskjellige måter. Min interesse for dette bragte meg til temaet for denne masteroppgaven. Studien som her presenteres er resultat av et selvstendig prosjekt utviklet og gjennomført av meg. Jeg har brukt anledningen som masterprosjektet ga til å gjøre en studie med tema og tilnærminger jeg ønsket å fordype meg i. I utviklingen av prosjektet hentet jeg inspirasjon fra tidligere erfaring. Som forskningsassistent i prosjektet Broer (Folkehelseinstituttet, 2010) har jeg vært på hjemmebesøk hos et tjuetalls familier i Norge med bakgrunn fra Tyrkia. Broer er en større internasjonal studie som dreier seg om andre spørsmål enn de som tas opp i denne oppgaven. Men møtene med familiene i deres hjem har vært betydningsfulle i mitt prosjekt. Problemstillinger familiene tok opp og gjorde meg oppmerksom på vekket min nysgjerrighet og inspirerte til utviklingen av denne studien.

Så til takketalen: Jeg vil rette en stor takk til deltakerne som tok meg imot i sine hjem og delte sine historier. Dere har lært meg mye. Takk til alle som hjalp med rekruttering. Av hensyn til deltakernes anonymitet nevner jeg ingen ved navn, men dere vet hvem dere er: Takk!

For meg er det sånn at gode tanker skapes i samspill med andre. Jeg setter derfor enormt stor pris på at jeg i arbeidet med dette prosjektet er blitt møtt med engasjement og nysgjerrighet blant både venner og fagfolk. Gode og utfordrende spørsmål, tematiske så vel som metodiske, har bragt mitt arbeid fremover. En spesiell takk rettes til min inspirerende og kunnskapsrike veileder Astri Heen Wold. Å få samarbeide med en så stødig fagperson har vært et sant privilegium.

Takk til Hanne Kavli ved Fafo, Monica Five Aarset og Marjan Nadim ved Institutt for samfunnsforskning og Linda Alzaghari ved Minotenk for at dere møtte meg og delte av deres innsikt og erfaring. Takk til stipendiat ved Psykologisk institutt Anita Sundnes for tilbakemelding på tekst, gode innspill til prosess og litteraturtips. Takk også til mine fine medstudenter på kultur- og samfunnspsykologi: dere er et knippe knakende bra folk! Takk til Ragne for gode tilbakemeldinger og heia-rop, til mamma for innsiktsfulle innspill, til Tale for språkvask, og til Osloforskning for skrivestipend. Takk til slutt til Miriam, for at du alltid tror på meg.

Oslo, mai 2012

Heidi Brynildsen Grande

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	1
Hvem er etterkommerne?	2
Kunnskap for fremtiden	2
Forskningsspørsmål.....	3
Oppgavens oppbygning.....	4
Tidligere forskning	4
Foreldreskap i en norsk kontekst.....	4
Forskning på etterkommere av innvandrere	5
Etterkommere og familie.....	5
Etterkommere og transnasjonalisme.	6
Teoretisk bakgrunn.....	7
Kulturpsykologi.....	7
Kultur som deltakelse og praksiser	8
Utvikling gjennom livsløpet.....	9
Foreldreskap som kulturelle praksiser.....	10
Metode.....	12
Valg av metodologi	12
Narrativ psykologi.....	12
Epistemologi og refleksivitet.	12
Forskningsprosessen.....	13
Rekruttering og informanter.....	13
Utforming og gjennomføring av intervjuene.	15
Analyseprosessen.	16
Etiske hensyn.....	18
Resultater og diskusjon	19
Foreldrenes hverdagspraksiser	19
Lokal og transnasjonal hverdag.....	19
Besteforeldre som støttespillere.	21
Involvering og engasjement.	24
Språk som ressurs og språklæring som utfordring.	26
Religionens rolle i hverdag og oppdragelse.	28
Forskjeller fra egne foreldres foreldreskap	31

Grad av stabilitet og fremtidsplaner.	32
Lokal kunnskap om språk og samfunn.	34
Nettverk og støtte fra familie.	36
Lik og annerledes: forhandlinger om tilhørighet.	38
Historisk utvikling: tilstedeværende fedre.	40
Avsluttende diskusjon	42
To hovedtrekk: forankring og foreldreskapets muligheter	42
Det lokale og det transnasjonale.	42
Foreldreskapets muligheter.	43
Et kulturpsykologisk perspektiv på resultatene	45
Andre utviklingsmål.	45
Utvikling gjennom kulturell deltakelse.	46
Kontekster og individ i interaksjon.	47
Studiens styrker og svakheter	47
Fortellinger om foreldreskap.	48
Innvandringsdebatten som bakteppe.	48
Representativitet og generalisering.	49
Refleksivitet.	49
Videre forskning.	50
Litteraturliste	51
Vedlegg	57

Innledning

I 2040 vil halvparten av Oslos befolkning være innvandrere. Det høres ut som et høyt tall. En stor – og stadig større – del av disse er imidlertid barn som er født i Norge og vokst opp i Norge. Vi gjør klokt i å merke oss dette, for de hører ikke egentlig til noe annet sted enn her. Mine barn har for eksempel ikke noe forhold til Sarpsborg enda jeg er født der. De har knapt vært der. (Stavrum, 2012)

Dette skrev redaktør Kjersti Løken Stavrum i Aftenposten nylig, i en kommentar til Statistisk sentralbyrås prognoser om antall innvandrere i befolkningen de kommende tiår (Texmon, 2012). Stavrum presiserer at en stadig større del av de som omtales som «innvandrerbefolkningen» er mennesker oppvokst i Norge. Disse, som er etterkommere etter innvandrere, har en unik bakgrunn og erfaring. De har vokst opp i Norge, og skiller seg slik fra de som selv er innvandrere. Samtidig har de vokst opp i en familie der foreldrene har migrert, et forhold som gjør at de på noen punkter skiller seg fra andre som er oppvokst i Norge. De er nye sosiale aktører, frembragt av innvandrings situasjonen (Prieur, 2004). Studien som presenteres i denne oppgaven er utviklet med utgangspunkt i interesse for denne gruppens spesielle erfaringer og perspektiver.

I forskning på unge med innvandrerforeldre er spørsmål knyttet til familie trukket frem som spesielt sentrale (Kavli & Nadim, 2009; Prieur, 2004; Aarset, Lidén & Seland, 2008). Den forskningen som er gjort i Norge dreier seg i stor grad om forholdet mellom innvandrere og deres barn. I denne studien flyttes fokuset videre til neste generasjon: til familielivet blant innvandrernes etterkommere, de som nå har etablert seg og fått egne barn. Blant de mange mulige innfallsvinklener til familieliv er *praktisering av foreldreskap* valgt som tema. Med foreldreskap menes i denne sammenhengen handlinger foreldre gjør, «...praksiser som, i bred forstand, har med omsorg og oppdragelse å gjøre» (Stefansen, 2011, s. 14).

Å bli forelder er en hendelse som representerer en overgang i livet, der forskjellige måter å være familie på gjøres aktuelle (Rogoff, 2003). Dette gjelder for alle som blir foreldre. For gruppen denne studien dreier seg om er en studie av foreldreskap en mulighet til å utforske hvordan de unges forankring i ulike fellesskap kommer til uttrykk gjennom deres hverdagspraksiser. Å være forelder dreier seg både om å legge rammene for barns oppvekst innenfor familiens eget hjem og å innta en ny rolle i samfunnet, gjennom kontakt med mennesker og institusjoner i kraft av foreldrerollen. Foreldreskapet som overgangsfase og de mange valgene som inngår i praktiseringen av foreldreskap gjør at disse praksisene fremstår

som interessante for en psykologisk studie. Denne studien dreier seg derfor om praktisering av foreldreskap blant etterkommere av innvandrere til Norge.

Psykologien har til tider vært kritisert for manglende evne til å belyse samfunnsmessig relevante spørsmål. Wertsch (1998) hevder blant annet at innsnevring og spesialisering på begrensede enkeltfenomener har bidratt til et inntrykk av at psykologisk forskning ikke kan tilby brukbare analyser av forhold i «den virkelige verden». Han argumenterer for at den sosiokulturelle analysens oppgave er å forstå hvordan psykologiske funksjoner er relatert til kulturelle, institusjonelle og historiske kontekster. I denne oppgaven tilnærmes forskningstemaet med dette som utgangspunkt. Målet er å benytte psykologiske perspektiver til å utvikle kunnskap om et aktuelt spørsmål i vår tid. Psykologien innehar viktig kunnskap og perspektiver som, etter min mening, kan være fruktbare tilskudd til samfunnsvitenskapelig migrasjonsforskning, et felt som i Norge per i dag er preget av sosiologer, antropologer og statsvitere.

Hvem er etterkommerne?

Betegnelsen etterkommere av innvandrere brukes i denne oppgaven om personer oppvokst i Norge med foreldre som innvandret til landet. Gruppen ble tidligere referert til som annengenerasjons innvandrere, et begrep som har vært utsatt for kritikk (Bjertnes, 2001; Dzamarija, 2008; Gullestad, 2002). Statistisk sentralbyrå (SSB) bruker i dag begrepet “norskfødte med innvandrerforeldre” (Henriksen, Østby, & Ellingsen, 2010), en betegnelse som ikke er dekkende for mitt bruk. Noen av studiens deltakere er født i Norge, men jeg har også inkludert deltakere som er innvandret før fylte syv år. Det vil si at de har hatt det meste av sin oppvekst og hele sin skolegang i Norge, et kriterium som går igjen i forskning på etterkommere av innvandrere (Leirvik, 2010; Løwe, 2009; Søholt & Astrup, 2009). Innvandringsfeltet kan betegnes som et språklig minefelt (Kavli & Nadim, 2009), og å betegne gruppen det her er snakk om er ikke uproblematisk. Det er vanskelig å finne begreper som ikke er avskrevet som ekskluderende. For meg er deltakerne i denne undersøkelsen først og fremst foreldre, og jeg vil i stor grad referere til dem som det. I de tilfeller der det er hensiktsmessig og nødvendig refererer jeg til etterkommere av innvandrere.

Kunnskap for fremtiden

Mennesker har til alle tider migrert og slått seg ned på nye steder (Kjeldstadli, 2008), og gjennom dette har Norge alltid vært et «innvandringsland» (Gullestad, 2002). Når

innvandring diskuteres i en norsk sammenheng er det imidlertid ofte det som kalles «den nye innvandringen» fra Asia, Afrika og Latin-Amerika det er snakk om, og denne begynte på slutten av 1960-årene (Gullestad, 2002).

Voksne etterkommere av disse innvandrerne har det først vært mulig å studere i de senere år (Søholt & Astrup, 2009), og det er ikke så mange av innvandrerne etterkommere som ennå er gamle nok til selv å ha fått barn. Tall på hvor mange av innvandrerne etterkommere i Norge som har fått barn er så vidt meg bekjent ikke tilgjengelig. Tall på *norskfødte med innvandrerforeldre i alder for familieetablering og antall barn som er født av minst en forelder som er norskfødt med innvandrerforeldre* kan imidlertid gi et inntrykk av befolkningsgruppens omfang. SSBs årlige statistikker rapporterer på antall «norskfødte med innvandrerforeldre». Ved inngangen til 2010 var det i denne gruppen totalt 93.000 personer, hvorav om lag 14.000 var mellom 20 og 44 år, og dermed i alder for familieetablering (Andreassen & Dzamarija, 2010). Antallet sier noe om hvor mange som *kan* være foreldre, men ikke hvor mange som *er* det. I Statistisk sentralbyrås befolkningsstatistikk finnes også data på antall barn født av minst en forelder som er norskfødt, med fire besteforeldre som er utenlandskfødt. Per 1. januar 2011 telte denne gruppen 4.656 personer (SSB, 2012).

Når etterkommere i denne undersøkelsen er definert som både norskfødte og personer ankommet Norge før fylte syv år vil både det totale antallet etterkommere og antall barn født av disse naturligvis være større. Tendensen som er synlig i tallene på norskfødte må imidlertid kunne antas å være den samme: andelen som er i alder for foreldreskap er liten, og de fleste er svært unge. Det viktige med dette bildet er at antallet etterkommere av innvandrere i voksen alder de kommende årene vil bli større. Det er en naturlig følge av økte migrasjonsstrømmer i verden (Chrysochoou, 2004), og som del av dette økt innvandring til Norge (Djuve & Friberg, 2004). De som i dag er i en etableringsfase kan sies å danne fortroppen. Kunnskap om etterkommere av innvandrere er med andre ord kunnskap for fremtiden.

Forskningsspørsmål

Det overordnede spørsmålet som dannet utgangspunktet for undersøkelsen er: *Hvordan praktiseres foreldreskap blant etterkommere av innvandrere til Norge?*

Underspørsmålene konkretiserer dette overordnede spørsmålet:

Hva preger foreldrenes hverdag? Hvilke praksiser inngår de i som foreldre?

Hva slags sosiale og kulturelle målsettinger aktualiseres gjennom foreldreskapspraksisene i hverdagen?

Hvilke andre personer er sentrale i praktiseringen av foreldreskap, og på hvilke måter påvirker de?

Hva slags kulturelle forståelser av foreldreskap legger føringer på praksisene?

Oppgavens oppbygning

Det neste kapittelet gir et bakteppe for studiens tematikk, gjennom å omtale *tidligere forskning*. Deretter presenterer jeg *teoretisk bakgrunn* for studien, med hovedvekt på utvalgte kulturpsykologiske begreper. Dette følges av et kapittel om *metode*, der jeg redegjør for metodiske valg og gjennomføringen av undersøkelsen. I kapittelet om *resultater og diskusjon* presenteres og diskuteres resultatene fra dataanalysen. Oppgaven rundes av gjennom en *avsluttende diskusjon*, der hovedlinjer i resultatene diskuteres i lys av kulturpsykologisk teori og styrker og svakheter ved undersøkelsen blir vurdert.

Tidligere forskning

Litteratursøk og kontakt med relevante fagmiljøer viste i det innledende arbeidet med studien at det finnes lite litteratur om familieliv blant etterkommere av innvandrere. Per i dag er det gjort svært lite forskning på voksne etterkommere av innvandrere til Norge (Monica Five Aarset, personlig kommunikasjon, august 2011). Jeg fant også kun et mindre antall internasjonale studier som omhandlet temaet, og ingen som direkte belyste denne studiens interessefelt. Med dette som utgangspunkt konsentrerte jeg meg i det videre om 1) forskning på foreldreskap i en norsk kontekst og 2) de eksisterende studiene av etterkommere som grenser opp mot denne oppgavens problemstillinger. En kort redegjørelse for den relevante forskningen presenteres i det følgende.

Foreldreskap i en norsk kontekst

Forskning på familie og foreldreskap er et stort felt, og å få oversikt over alle relevante studier var ikke mulig innen rammen av dette prosjektet. Noen utvalgte arbeider har derfor stått spesielt sentralt for meg, grunnet deres tilnærming til foreldreskap. De utviklingspsykologiske arbeidene til Ulvik (2005), Andenæs (1996a, 2002) og Gulbrandsen (2006) har vært spesielt sentrale som rammer for studiet av foreldreskap i en norsk kontekst. Det kulturpsykologiske perspektivet disse legger til grunn, og hvordan dette er benyttet i denne studien, presenteres nærmere i teorikapittelet.

Forskning på etterkommere av innvandrere

Det begrensede antallet etterkommere av innvandrere i voksen alder kan være en av grunnene til at få studier er gjort på denne gruppen. Av studiene som finnes handler mange om yngre etterkommere. Disse gir innblikk i forhold som må kunne antas å ha sammenheng med etterkommernes situasjon som voksne og som foreldre, og kan slik fungere som et bakteppe for denne studiens problemstillinger.

Andelen etterkommere som er i arbeid eller utdanning er studert, og her er hovedtrekkene at unge etterkommere befinner seg mye nærmere majoritetsbefolkningen enn unge innvandrere (Dzamarija, 2010; Olsen, 2008). Andelen i skole eller jobb er høyere blant etterkommerne enn blant innvandrerne. Dette gjelder både for norskfødte med innvandrerforeldre og de som har innvandret i ung alder. At etterkommere etter innvandrere er like aktive på arbeidsmarkedet og at de tar like mye utdanning som unge for øvrig beskrives også i en større intervjuundersøkelse gjort av SSB (Løwe, 2009). Deltakerne var 870 unge i alderen 16-25 år oppvokst i Norge i familier med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia og Vietnam. Studien viser videre at de unge har bedre ferdigheter i norsk og oftere gode venner med norske foreldre enn eldre innvandrere. Samtidig trekkes religiøst engasjement og erfaringer med diskriminering frem som områder der ungdommene ligner mer på de som omtales som foreldregenerasjonen. Denne forankringen i samfunnet de lever i kombinert med erfaringer som skiller seg fra majoritetsbefolkningens er et viktig utgangspunkt for studien som legges frem i denne oppgaven.

Annick Prieur (2004) beskriver unge med innvandrerforeldre som *balansekunstnere*. Hun har gjennomført en studie basert på kvalitative intervjuer med 52 unge med innvandrerbakgrunn. Prieurs deltakere var i hovedsak i alderen 20-25 år. Studiens tematikk favner bredt, og Prieurs interesse lå i hvilken betydning det hadde for historiene deltakerne fortalte at fortellerne hadde innvandringsbakgrunn. Studien gir et innblikk i hvordan det å vokse opp i Norge med foreldre som innvandret til landet kan oppleves av de unge. Prieur er opptatt av de unge som nye sosiale aktører, at situasjonen de unge med innvandrerforeldre er i bringer frem nye væremåter. I forbindelse med studiet av foreldreskap er det spesielt interessant at hun trekker frem familie og kjønn som de mest sentrale forskjellene mellom det norske samfunnet og de samfunn som innvandrerforeldrene kommer fra.

Etterkommere og familie. Når det gjelder familieetablering gifter innvandrede og norskfødte med innvandrerforeldre seg i hovedtrekk tidligere enn befolkningen sett under ett (Kavli & Nadim, 2009). Kvinner som har innvandret før skolealder får som regel barn i

alderen 25 til 34 år (Foss, 2006). Dette er nærmere resten av befolkningen enn det er kvinner som innvandret i voksen alder, der en stor andel får barn når de er i alderen 20 til 24 år (Foss, 2006).

I rapporten «Familiepraksis og likestilling i innvandrede familier» refereres fokusgruppeintervjuer med grupper av foreldre, hvorav en bestod av norskfødte kvinner med pakistanske foreldre (Kavli & Nadim, 2009). Mødrene forteller historier både om brudd med og videreføring av den familie- og likestillingspraksis de vokste opp med. Rapporten konkluderer med at «...det peker seg ut som et viktig tema hvordan disse tilpasningene arter seg blant ulike grupper av norskfødte med innvandrede foreldre.» (Kavli & Nadim, 2009, s. 138). Denne oppgavens studie kan leses som en utforskning av nettopp dette: familiepraksiser blant etterkommere av innvandrere. Ikke i en gruppe knyttet til en bestemt etnisk eller nasjonal bakgrunn, men blant deltakere som har nettopp erfaringene med å vokse opp som «etterkommere» som felles utgangspunkt for foreldreskap.

Etterkommere og transnasjonalisme. Hva som finnes og ikke finnes av forskning på unge med innvandrerforeldre i Norge er oppsummert i en kunnskapsoversikt utarbeidet for Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (Aarset et al., 2008). Et av de lite belyste temaene som trekkes frem i rapporten er transnasjonal tilhørighet og praksiser. I forbindelse med denne studien ønsket jeg å inkludere dette perspektivet, som synes å ha fått økende oppmerksomhet innen migrasjonsforskning i senere år. Migrasjon er et grenseoverskridende fenomen, og «transnasjonalisme» er en tilnærming som tar de ofte vedvarende relasjonene mellom avsender- og mottakerland på alvor (Brekke, Aarset, Lidén, & Andenæs, 2010). To etnografiske studier fra henholdsvis Finland (Haikkola, 2011) og USA (Levitt, 2009) belyser denne problematikken når det gjelder etterkommere av innvandrere. De utforsker begge fra hvert sitt utgangspunkt hvordan det å vokse opp i en migrantfamilie har betydning og bringes videre av neste generasjon. På bakgrunn av studiene stiller forfatterne seg kritiske til en etablert antakelse om at transnasjonalisme ikke er relevant for innvandrernes etterkommere. Jeg ønsker gjennom denne studien å se hvordan hverdagspraksisene til denne studiens deltakere kan forstås innen denne debatten.

Samlet sett gir den tidligere forskningen fra Norge et inntrykk av en «bevegelse» hos innvandrernes etterkommere i retning av praksiser som ligner «majoritetsbefolkningens», samtidig som den peker på utvalgte områder der denne gruppen skiller seg ut. Studien som presenteres i denne oppgaven dreier seg både om et annet tema, nemlig foreldreskap, og

bygger på en annen tilnærming enn mange av studiene som her er beskrevet. Det teoretiske fundamentet for denne studien som kunnskapsprosjekt er tema for oppgavens neste kapittel.

Teoretisk bakgrunn

I dette kapitlet vil jeg presentere den teoretiske tilnærmingen studien bygger på.

Kulturpsykologi som metateoretisk perspektiv og implikasjonene av dette beskrives. Deretter gjør jeg rede for oppgavens mest sentrale begreper: kultur, utvikling og foreldreskap.

Kulturpsykologi

Kulturpsykologien som teoretisk rammeverk har utviklet seg som en reaksjon på det som ble oppfattet som mangler ved de rådende ideer innen psykologien om hvordan mennesker fungerer (Shweder, 1990). Som en reaksjon mot det kognitive paradigmet «maskinmetafor» for mennesket tok blant andre Jerome Bruner (1990) til orde for en psykologi med fokus på kultur og hvordan mennesker skaper mening. Han understreker viktigheten av intensjoner: mennesker forstås som intensjonelle deltakere i kulturens symbolske systemer (Bruner, 1990).

Kulturpsykologien handler om hvordan mennesker lever i et samfunn, og hvordan samfunnet «lever i» menneskene (Valsiner, 2007). Kultur og individ er i henhold til denne tilnærmingen gjensidig konstituerende: det gir ikke mening å se for seg den ene uten den andre (Shweder, 1990). Det er ikke en psykologisk retning som tar for seg et bestemt temaområde, som utviklings- eller sosialpsykologi, men heller en grunnleggende annen tilnærming, som gjør det mulig å forstå psykologiske fenomener på nye måter (Toverud et al., 2002). Richard Shweder beskriver retningen slik:

Kulturpsykologi er studiet av hvordan kulturelle tradisjoner og sosial praksis regulerer, uttrykker og omformer den menneskelige psyke, noe som heller resulterer i etnisk variasjon i tro og tenkning, i selv og følelser, enn i noe universelt menneskelig. Kulturpsykologi er studiet av måter subjekt og objekt, selvet og andre, person og kontekst, figur og grunn, praktiker og praksis, lever sammen, er avhengige av hverandre – og dynamisk, dialektisk og i fellesskap former og skaper hverandre. (Shweder, 1990, s. 73, oversatt i Toverud et. Al, 2002, s. 17).

I likhet med Bruner skisserer Shweder her et annet prosjekt for psykologien: søken etter universelle menneskelige tendenser byttes ut med et fokus på hvordan individ og kultur skapes i interaksjon. Denne forståelsen av psykologiske fenomener har implikasjoner for hva som er interessant å studere, og hvordan det er meningsfullt å drive forskning.

Kulturpsykologen vil ofte søke å «...begripe endring, bevegelse, prosess og det motsetningsfylte» (Toverud et al., 2002, s. 17), en tilnærming jeg finner egnet for studiet av foreldreskap.

Denne studien benytter kulturpsykologi som en faglig metaposisjon (Gulbrandsen, 2006). Med en slik grunnforståelse av psykologiske fenomener inngår menneskers kulturelle, sosiale og historiske situasjon som del av den menneskelige utvikling, og det gir ikke mening å forsøke å studere mennesker isolert fra sine omgivelser. En annen måte å si dette på er at kulturpsykologien er opptatt av å studere de «tingene» som ofte defineres som «støy» innen psykologisk forskning (Shweder, 1990). At kulturpsykologi omtales som en metateoretisk posisjon innebærer at dennes funksjon er å angi visse premisser for kunnskapsprosjektet (Ulvik, 2005). Det vil si at noen forutsetninger ligger til grunn, blant annet at det ikke handler om *hvorvidt* foreldreskap er historisk, sosialt og kulturelt situert, men *hvordan* det er det. Slik fungerer kulturpsykologien som et grunnlag for oppgavens forståelse. Studien er imidlertid ikke teoridreven i betydningen teori på substansnivå. Med den kulturpsykologiske teorien som bakteppe har empirien hatt rom til å overraske, utfordre og prege prosjektet (Ulvik, 2005).

Kultur som deltakelse og praksiser

En vanlig forståelse av kultur er at dette er noe som angår «de andre», ikke «oss» (Rogoff, 2003). Vi forstår ofte ikke våre egne antakelser og praksiser som forankret i kulturelle prosesser. Menneskers kjennskap til sin egen kultur er mer implisitt enn den er eksplisitt, de kulturelle praksisene er det vi ser på som «banalt» og «naturlig». Ofte blir vi ikke bevisst det vi tar for gitt før vi møter andre praksiser, verdier og virkelighetsoppfatninger (Hundeide, 2006).

Begrepet kultur er omdiskutert og det finnes et enormt antall definisjoner. For denne studiens analyser behøves en forståelse av kultur som er fruktbar for studiens tema og som er kongruent med et kulturpsykologisk perspektiv. En egnet tilnærming finnes i Barbara Rogoffs (2003) sosiokulturelle psykologi. I forståelsen av kultur vektlegger hun kulturelle fellesskaps *vanlige måter* å gjøre ting på, og menneskers deltakelse i kulturelle praksiser:

Jeg vil rette oppmerksomheten mot ulike former for vanlige måter å gjøre ting, i ethvert fellesskaps tilnærming til det å leve. Jeg fokuserer på menneskers deltakelse i deres fellesskaps kulturelle praksiser og tradisjoner, heller enn å sette likhetstegn mellom kultur og nasjonaliteten eller etnisiteten til individer. (Rogoff, 2003, s. 3, min oversettelse)

Med denne forståelsen av kultur kunne jeg gjerne studert for eksempel hvordan foreldreskap utvikler seg over generasjoner blant nordlendinger som er innflyttere til Oslo. At de psykologiske prosessene denne studien belyser forstås i lys av kulturell deltakelse kommer av et bestemt psykologisk perspektiv, ikke det at tematikken er relatert til innvandring.

Deltakerne er verken mer eller mindre «kulturelle» enn det personer som ikke har en innvandringsbakgrunn er. I Norge er det gjennomført kulturpsykologiske studier av blant annet fosterforeldre (Ulvik, 2005), alenemødre og besteforeldreskap (Andenæs, 2002), og aldring (Thorsen, 2002). Det som gjør studiene kulturpsykologiske er at de er forskningsprosjekter som «...handler om levende mennesker i konkrete situasjoner, konkrete miljøer, konkrete kontekster» (Hjort, 2002, s. 16).

Å forstå kultur som vanlige måter å delta på løser en del av problemene som er knyttet til tendensen til å assosiere kultur med forenklete kategorier som etnisitet. Selve spørsmålene vi stiller blir endret. Kategoriske spørsmål som «Er du norsk? Svar ja eller nei» blir lite relevante, og byttes ut med spørsmål knyttet til blant annet hvilke kulturelle prosesser du er kjent med og hvordan det er vanlig for deg å utføre praksiser (Rogoff, 2003). Gjennom å fokusere på vanlige former for sosial deltakelse favnes både personlige, relasjonelle og handlingsmessige aspekter ved menneskers praksiser (Gulbrandsen, 2006). Kulturelle praksiser som språk, religion og interaksjon med offentlige systemer er sentrale for hvordan både individer og samfunn fungerer ettersom mennesker bygger videre på og utvikler kulturelle tradisjoner i samfunnet (Rogoff, 2003).

Med denne forståelsen av kultur utpeker kulturelle praksiser seg som en egnet enhet for analyse. Aktiviteter eller praksiser som analyseenheter gjør det mulig å studere individ og miljø som gjensidig definerende heller enn som separate enheter (Rogoff, 2008). Praksiser har aktive og dynamiske bidrag fra både individ, andre sosiale aktører og historiske tradisjoner. Slik kan forholdet mellom individet og dets sosiale og kulturelle miljø reformuleres: hver av dem er del av den andres definisjon, og ingen av dem eksisterer uten den andre (Rogoff, 2008). I denne studien er målet å studere både foreldre som er etterkommere av innvandrere og de kontekstene disse er del av, og jeg retter derfor det analytiske blikket mot foreldreskap som kulturelle praksiser.

Utvikling gjennom livsløpet

Å studere foreldreskap fra en kulturpsykologisk posisjon innebærer en alternativ forståelse av menneskelig utvikling (Ulvik, 2005). Utviklingspsykologien som disiplin har tradisjonelt

konsentrert seg om barns utvikling, og blant de anerkjente utviklingspsykologene har utvikling ofte blitt beskrevet som en prosess gjennom stadier eller faser frem til et tidspunkt i ungdomstiden. En kritikk av denne utviklingspsykologien er at den ser menneskelig utvikling som et fastlagt forløp drevet fremover av en indre mekanisme (Shweder, 1990). I argumentasjonen for en annen utviklingsforståelse ligger det at utviklingspsykologi ikke bør reduseres til å handle om kjennetegn ved barn i ulike aldre, men at utvikling som prosess må være i fokus (Andenæs, 1996a). Alternativet kulturpsykologien tilbyr er en forståelse av menneskelig utvikling som en kontinuerlig prosess, som pågår gjennom hele livet.

I denne studien forstås utvikling som en prosess som skjer i interaksjon mellom individet og de sosiale, kulturelle og historiske kontekstene hun interagerer med. Jeg legger Barbara Rogoffs utviklingsbegrep til grunn: «Mennesker utvikles gjennom deres endrede deltakelse i de sosiokulturelle aktivitetene i deres miljø, som også endres» (Rogoff, 2003). Å bli forelder innebærer endret deltakelse i de sosiokulturelle aktivitetene knyttet til familien. Foreldreskap kan forstås som en utviklingsmessig overgang (*transition*) (Rogoff, 2003). Fra å ha vært sønn, datter, søsken og ektefelle endres deltakelsen gjennom rollen som forelder. Deltakelsen i familiens praksiser er i endring gjennom livet: som barn er mennesker i mindre grad med på å sette premissene for familielivet. Barn deltar i og påvirker familien, men er i nokså stor grad priggitt de rammebetingelsene som deres familie og samfunnet for øvrig har satt. Gjennom oppveksten endres dette, og det å selv få barn representerer en forandring som innebærer å selv skape foreldreskap og å bli skapt som foreldre.

Rogoffs definisjon av utvikling legger vekt på sosial deltakelse. Bruk av utviklingsbegrepet i denne oppgaven innebærer at foreldrene forstås som mennesker i utvikling, og at foreldreskapspraksiser er i endring over tid. Med denne forståelsen av utvikling er sosial, kulturell og historisk situasjon noe som ikke bare påvirker fra utsiden og inn på individet. Det legges vekt på at mennesker er handlende og intensjonelle deltakere i sine liv og dermed også med på å påvirke og endre de praksiser og aktiviteter de inngår i.

Foreldreskap som kulturelle praksiser

Foreldreskap forstås her som noe som gjøres eller skapes av mennesker innenfor den sosiokulturelle konteksten de befinner seg i. Foreldreskap utvikler seg på to nivåer: hos den enkelte forelder og i samfunn over tid, som følge av forandringer i samfunnet gjennom historien (Rogoff, 2003). Foreldre eksisterer ikke i et vakuum, og for å forstå deres praksiser må familiene og samfunnene de er forankret i studeres (Okita, 2002).

Hvordan familier fungerer og hva det betyr å være mamma eller pappa er typiske forhold som kan virke åpenbare innen vår kulturelle kontekst (Ulvik, 2005). Men hvordan vi forstår familie og foreldres rolle er knyttet til bestemte forståelser av kulturelle praksiser. Mennesker over hele verden er foreldre. Men hva foreldreskapet innebærer, og hvilken betydning det tillegges, varierer.

Ved å være forelder deltar et menneske i en praksis som har bestemte meninger og forventninger knyttet til seg. Samtidig er hver enkelt som forelder med på å forhandle om og skape hva det å være forelder innebærer innenfor det kulturelle fellesskapet. Det er de voksne som utformer omsorgen for de små, og et mål er å sikre at «...de små vokser seg inn i den kulturen de tilhører som kompetente store» (Ulvik, 2005, s. 12). Slik vil foreldreskap ta forskjellig form avhengig av sosial, kulturell og historisk situasjon. En del av det å være forelder er å bidra med utviklingsstøtte til sine barn, for å bidra til utvikling av «det kulturelt adekvate barnet» (Ulvik, 2005). Foreldres utviklingsmål bygger på deres oppfatninger om det kulturelt adekvate barnet, hva som er idealer innenfor de kulturelle fellesskap familien er en del av. Med et enkelt eksempel kan vi si at for mange familier i Norge for hundre år siden var det sentralt at barna lærte seg å ta vare på husdyr, da dette var grunnleggende for familiens overlevelse og en aktivitet barna var forventet å ta del i når de var i en alder man mente var passende for dette. I Norge i dag er dette et utviklingsmål som er mindre relevant i de fleste familier, mens det blant bønder i samfunn som livnærer seg på jordbruk kan bli sett på som viktigere enn at barna lærer seg å lese og skrive. Mål for barns utvikling varierer gjennom historien og mellom kulturelle fellesskap (Rogoff, 2003) og preger praktisering av foreldreskap.

Oppgavene som knyttes til henholdsvis menn og kvinner i samfunnet og i familien er et av de grunnleggende spørsmålene som varierer mellom ulike kulturelle meningssystemer og som har vært i endring over tid (Haavind, 1987). I dette inngår hvem som har ansvaret for barns oppvekst. Mens det er kjernefamilien med «mor, far og barn» som ses på som mest «naturlig» i Norge i dag (Ulvik, 2005) finnes det andre samfunn der barneomsorgen er mer kollektivt organisert (Rogoff, 2003). Gjennom å studere foreldreskap som et sett av kulturelle praksiser søker denne studien å se på egenskaper ved foreldreskapspraksisene til etterkommere av innvandrere, og å belyse hvordan bestemte måter å praktisere foreldreskap på kan forstås i lys av ideen om utvikling gjennom kulturell deltakelse.

Metode

Jeg vil i dette kapittelet redegjøre for metodiske valg og gjennomføring av undersøkelsen.

Valg av metodologi

Innen forskning på spørsmål knyttet til innvandring og innvandrere har det vært vanlig med en problemorientering, der «vi» i majoritetsbefolkningen eller myndighetene har vært bekymret for forhold knyttet til «de» i innvandrerbefolkningen (Gullestad, 2002; Prieur, 2004; Aarset et al., 2008). Denne studien bygger ikke på en *bekymring*, men heller en *interesse* for hvordan etterkommere av innvandrere praktiserer foreldreskap. I tilnærmingen til studiens problemstillinger har målet vært å innta en åpen holdning og å løfte frem stemmene og perspektivene til mødre og fedre i sine vanlige liv. Jeg ønsker i tråd med kulturpsykologien å «...forstå psykologiske prosesser i det sosiale miljø hvor de faktisk finner sted» (Haavind, 2002, s. 7). En kvalitativ metodologi, med fokus på subjektive og brede beskrivelser (Bruner, 1990), er godt egnet for dette formålet.

Narrativ psykologi

Den metodiske tilnærmingen i denne studien er inspirert av narrativ psykologi. Et kjennetegn ved narrativ forskning er fokuset på narrative tekster som representerer en hel livshistorie eller deler av en (Josselson, 2011). Å bli og å være forelder er del av en livshistorie, og derfor kan forskningsspørsmål knyttet til foreldreskap egne seg for en narrativ tilnærming. Et narrativ kan defineres som «...en organisert fortolkning av en serie hendelser» (Murray, 2008, s. 113). Murray (2008) legger vekt på at narrativer (fortellinger) bidrar til å skape mening og sammenheng, de skaper orden der det ellers ville vært uorden.

Intervjuer er hovedkilden til datamateriale for narrative forskere (Murray, 2008). Bruner (1990) hevder at anerkjennelsen av narrativer har bidratt til et endret syn på forskningsintervjuer. I følge ham var det tidligere vanlig å bryte av når intervjuobjektene begynte å fortelle historier, fordi det ikke var dette man var interessert i å kategorisere. Målet med narrative intervjuer er derimot å følge deltakernes historier (Bruner, 1990). Noen åpne spørsmål legger i større grad til rette for historier enn andre, og med en narrativ tilnærming er det ønskelig å stille spørsmål som åpner opp temaer og gir deltakerne mulighet til, i samarbeid med forskeren, å konstruere svar på måter de finner meningsfulle (Riessman, 2011).

Epistemologi og refleksivitet. Narrativ psykologisk forskning gjennomføres innen en postmoderne ramme der kunnskap forstås som konstruert heller enn oppdaget (Wertz et al.,

2011). Narrativer er ikke «den sanne fortellingen» om et menneskes liv. Fortellingene forstås som produkter av den konteksten de er skapt innenfor heller enn refleksjoner av en sannhet eller essens (Josselson, 2011; Temple, 2001). Innen rammen av forskningsintervjuene i denne studien vil det si at både egenskaper ved meg som forsker og mine spørsmål, egenskaper ved konteksten for intervjuet, og forhold knyttet til den enkelte deltaker, vil spille inn på hvilket narrativ som produseres i denne bestemte sammenheng. Denne tilnærmingen innebærer at jeg mener det ikke er til å unngå at jeg som forsker har en innvirkning på hva slags kunnskap som produseres (Guba & Lincoln, 1994). Jeg er først til stede i deltakernes fortellinger som mottaker i intervjusituasjonen. Senere er jeg deltakende gjennom analysen, der det er jeg som kategoriserer og setter ulike aspekter ved fortellingene i sammenheng. Til slutt deltar jeg som forfatteren av forskningsresultatene. Med en slik epistemologisk forståelse er det verken mulig eller ønskelig å fjerne mine personlige «bias» fra forskningen. Det en slik forståelse og tilnærming krever er refleksivitet; åpenhet og refleksjon rundt forskerens rolle i prosjektet (Mason, 2002; Wertz et al., 2011).

Refleksivitet krever et fugleperspektiv på egne erfaringer, noe som gjør at man kan se hvordan roller, verdier, oppfatninger og antakelser ligger til grunn og virker inn på ens deltakelse i forskningen (De Souza, 2004). Datamaterialet er konstruert i en dialog mellom deltakerne og meg. Slik er jeg som forsker til stede i materialet, og egenskaper ved meg har hatt en innvirkning på prosjektets resultater (Cieurzo & Keitel, 1999). At jeg som intervjuer ble tolket som medlem av majoritetssamfunnet er et forhold som kan ha innvirket på deltakernes fortellinger (Prieur, 2004). Fellestrekk mellom meg og deltakerne er at vi er nokså nære i alder og at vi har vokst opp på Østlandet i Norge. Undersøkelsens resultater må forstås i lys av den konteksten narrativene er produsert innenfor (Josselson, 2011). Jeg vil komme tilbake til dette i oppgavens avsluttende diskusjon.

Forskningsprosessen

Rekruttering og informanter. Informantene er seks foreldre i alderen 26 til 36 år, hvorav to menn og fire kvinner. Alle har barn som de lever sammen med og har det daglige ansvaret for sammen med barnets andre foreldre. Hvor lenge de har vært foreldre og antall barn varierer fra å ha et barn på ni måneder til å ha to barn, hvorav det eldste barnet er ti år. Samtlige deltakere er bosatt i Oslo, i bydeler øst i byen. De har også til felles at de er oppvokst i Norge. Noen er født her, mens andre flyttet til landet før de fylte syv år, som vil si at de har hatt det meste av sin oppvekst og hele sin skolegang i Norge.

Utover disse fellestrekkene er det beskrivende ordet for informantene variasjon. De er forskjellige når det gjelder utdanningsbakgrunn, yrke, kjønn, religion og ektefelles tilknytning til Norge. Samtlige deltakere har fullført videregående skole i Norge, to har høyere utdanning. I mitt utvalg omtaler fem av seks deltakere seg selv som religiøse, hvorav fire er muslimer og en hindu. Samtlige deltakere har en ektefelle med innvandringsbakgrunn. Fire av deltakerne er gift med en ektefelle som også har hatt hele eller deler av sin oppvekst i Norge (to av disse er gift med hverandre, ettersom jeg har intervjuet både mann og kone i et ektepar). De to andre har ektefeller som innvandret til Norge i voksen alder. Ekteparet der jeg har intervjuet både mann og kone har bakgrunn fra to ulike land. De resterende har ektefeller med bakgrunn fra samme land som sine foreldre.

Inkludering av både mødre og fedre og heterogenitet med hensyn til etnisk/nasjonal bakgrunn var et bevisst valg. Studier av foreldreskap har vært kritisert for mangel på menns perspektiver (Brandth & Kvande, 2003; Okita, 2002; Aarset et al., 2008). Foreldreskap gjøres av begge foreldre, og jeg var interessert i å få frem både mødre og fedres stemmer. Kritikken har også vært rettet mot forskning innen innvandringsfeltet fordi dette i stor grad har vært preget av studier på personer med tilhørighet til bestemte nasjonale eller etniske grupper (Lott, 2010; Prieur, 2004). At dette kan være problematisk henger sammen med forståelsen av kultur som denne studien legger til grunn. Kategorisering basert på forfedres nasjonale tilhørighet fører ofte til at viktige variasjoner innenfor nasjoner overses (Rogoff, 2003). Min tilnærming til dette samsvarer i stor grad med den Prieur (2004) beskriver i forbindelse med sin studie av historiene til 52 unge med innvandrerforeldre i Norge. For å unngå det hun omtaler som «kulturfellen» har Prieur et heterogent utvalg. Hun understreker verdien av dette når det gjelder muligheten for «...å kunne analysere betydningen av andre forhold enn bakgrunnskulturen – for eksempel de felles erfaringer som innvandringssituasjonen og møtet med det norske samfunnet gir» (Prieur, 2004, s. 25). Det er nettopp de felles erfaringene knyttet til 1) *oppvekst i Norge som barn av innvandrere* og 2) *rollen som forelder* jeg ser som mest sentrale, og et utvalg med en variert bakgrunn vil kunne legge til rette for en analyse med fokus på dette. I invitasjonsbrevet til studien var derfor ikke nasjonal bakgrunn nevnt (vedlegg 1). Invitasjonsbrevet ble distribuert gjennom ulike organisasjoner og eget nettverk, og kontakten med deltakerne ble så etablert gjennom disse. Deltakerne meldte sin interesse til mine samarbeidspartnere som videreformidlet kontaktinformasjon slik at jeg kunne ta kontakt og gi en grundigere presentasjon av prosjektet.

De mulige deltakerne jeg fikk kontakt med hadde familiebakgrunn fra land i Asia, Afrika, Midtøsten eller Sør Amerika. Blant de voksne i gruppen «norskfødte med innvandrereforeldre» er det flest personer med bakgrunn fra Danmark og Pakistan (Andreassen & Dzamarija, 2010). Personer oppvokst i Norge med eksempelvis danske foreldre kunne vært deltakere i studien. At jeg ikke kom i kontakt med denne gruppen antar jeg har sammenheng med at få vil tenke over noen de kjenner med foreldre fra Danmark som en «etterkommer av innvandrere». Det kan også forklares ved at flere av kontaktene jeg distribuerte informasjon gjennom jobber med grupper av «ikke-vestlige» innvandrere. Familiebakgrunnen fra land utenfor Europa reflekterer det stereotypiske bildet av innvandrere i Norge (Gullestad, 2002).

Utforming og gjennomføring av intervjuene. Datainnsamlingen ble gjort ved hjelp av semistrukturerte intervjuer. Med utgangspunkt i tidligere narrative studier utformet jeg et opplegg som innebar to intervjuer med hver deltaker. Å ha flere intervjuer med samme deltaker er et grep innen narrativ forskning, som har som mål å bidra til å bygge tillit og å gjøre det mulig å få informantene til å reflektere over sine livserfaringer (Murray, 2008; Temple, 2001; Thomas-MacLean, 2004). Intervjuene ble gjort i deltakernes hjem, også dette grunnet ønsket om å skape egnede rammer for fortellinger om foreldreskap. Forskningsrelasjonen er et samarbeid mellom forsker og informant, og nærhet til deltakerne kan bidra til bedre kvalitative data (Toma, 2000).

Intervjuguidene var strukturert i henhold til overordnede temaer. Spørsmålene ble utformet med utgangspunkt i litteratur om narrative intervjuer og kulturpsykologisk forskning på foreldreskap, og videreutviklet gjennom tre pilotintervjuer, som ikke inngår i studiens empiri. Det første intervjuet med hver informant tok for seg spørsmål knyttet til temaene 1) hverdagsliv, 2) å få barn, 3) å være forelder og 4) barnehage og oppvekstmiljø (vedlegg 2). Deltakerne ble oppfordret til å gi konkrete beskrivelser av situasjoner og hendelser de kom inn på i forbindelse med de ulike temaene.

Tidsintervallet mellom to intervjuer med samme deltaker varierte fra en til tre uker. Intervjuene ble transkribert og gjennomgått i mellomtiden. Dette gjorde det mulig å følge opp på temaer fra første møte, og å stille spørsmål tilpasset informantens situasjon og bakgrunn. Det andre intervjuet ble innledet med oppfølgingsspørsmål basert på forrige intervju. Deretter ble spørsmål knyttet til følgende temaer tatt opp: 1) samarbeid om foreldreskap, 2) sammenlikning med egen oppvekst og 3) kultur og tradisjoner (vedlegg 3). Intervjuguidene inneholdt nokså detaljerte spørsmål, men fungerte hovedsakelig som et rammeverk. Deltakerne ble oppfordret til å utbrodere temaer de selv bragte opp, og hvilke spørsmål som

ble utforsket i størst detalj varierte som følge av dette. Hvert intervju varte gjennomsnittlig i overkant av en time, med nokså store variasjoner mellom informantene. Det korteste enkeltintervjuet varte i førtifem minutter og det lengste i nærmere to timer.

Et unntak fra den beskrevne modellen med to intervjuer per informant var familien der jeg intervjuet både mor og far. Med mor, som jeg først kom i kontakt med, gjorde jeg to intervjuer. Ved begge disse anledningene traff jeg også far, som jeg avtalte å gjøre et eget intervju med. Fordi jeg allerede kjente til familien og av hensyn til at de som familie stilte opp på tre intervjuer laget jeg en intervjuguide der jeg kombinerte spørsmålene til intervju en og to, og gjennomførte dette med far i ett besøk. Det totale antall intervjuer med de seks deltakerne er derfor 11. Samtlige intervjuer ble tatt opp på diktafon og transkribert i sin helhet. Nøling, latter, pauser og småord ble inkludert i transkripsjonene, men er der de ikke synes å være spesielt sentrale fjernet i sitatene som gjengis i oppgaven. Gjennom å utelate ord som «liksom» og «ikke sant» er språket gjort mer skriftlig. Målet er at innholdet skal komme tydeligere frem, en vanlig redigering ved bruk av intervjusitater (Prieur, 2004).

Intervjuformen ga mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål og be om konkretiseringer. Slik kunne jeg utforske deltakernes fortellinger om foreldreskap på en måte som ikke ville vært mulig uten den direkte interaksjonen med deltakerne. At intervjuene ble gjennomført i deltakernes hjem bidro til min forståelse av deltakernes hverdagsliv. Fortellingene ble kontekstualiserte, blant annet gjennom at informantene viste til konkrete hendelser som hadde skjedd på stedet der vi begge befant oss.

I møte med informantene opplevde jeg stor interesse og engasjement. Muligheten til å formidle narrativer i sin helhet kan være en positiv erfaring for deltakere i studier som dette (Murray, 2008). Noen av informantene uttrykte eksplisitt at de satte pris på denne muligheten til å reflektere over spørsmål som opptar dem, som denne faren:

Veldig interessant. Det er liksom morsomt å bare... å sette ord på en del... ting som man ikke tenker, eller man tenker over det, men liksom... du bare, ting som bare flyter da. Sette seg ned og... Sette ord på det. Var morsomt. Og interessant.

Det denne informanten trekker frem er muligheten til å skape struktur og en helhetlig historie av «ting som bare flyter». At fortellinger fungerer strukturerende er et av deres fremste kjennetegn (Murray, 2008).

Analyseprosessen. I analysen av datamaterialet har jeg benyttet tilnærminger beskrevet av Murray (2008), Josselson (2011) og Haavind (2000). Josselson (2011) beskriver hvordan lesing av narrativt materiale kan gjøres i henhold til to hoveddimensjoner: helhetlige versus

kategoriske tilnærminger og innhold versus form. I analysen har jeg tilstrebet et helhetlig fokus i lesingen av narrative og jeg har lagt vekt på fortellingenes innhold mer enn deres form. Den helhetlige tilnærmingen innebærer at hvert narrativ forstås som en helhet, og at deler av teksten fortolkes i henhold til andre deler (Josselson, 2011). Fokuset på innhold innebærer å legge større vekt på *hva* som blir fortalt enn *hvordan*.

Jeg har i analysen behandlet hver deltakers fortelling i sin helhet, formidlet gjennom de to intervjuene, som ett narrativ. Spørsmål og tanker til analysen begynte jeg å notere allerede etter første intervju, og denne refleksjonsprosessen pågikk parallelt med andre oppgaver da jeg gjennomførte og transkriberte intervjuene. Da alle intervjuene var transkribert gjennomgikk jeg hvert av de seks narrative for seg. I denne første systematiske gjennomlesingen var fokuset på å markere nøkkeltemaer og å identifisere sammenhenger mellom ulike deler av fortellingen (Murray, 2008). Jeg så på hvordan hver deltaker gjennom de to intervjuene beskrev foreldreskapet, og hva som fremstod som viktig for den enkelte. I henhold til Haavind (2000) kan de mange rundene en kvalitativ analyse består av dokumenteres som om de var to: én runde med en åpen tilnærming og én med systematisk gjennomgang basert på den innledende runden. Den første gjennomlesingen av intervjuene i sin helhet ga en forståelsesramme for det videre analysearbeidet.

I prosjektets innledende fase var jeg interessert i sammenhenger mellom deltakernes barndom og deres foreldreskap. Jeg fant ved den første gjennomgangen at denne sammenhengen ikke var fremtredende i narrative jeg var blitt fortalt. Derimot ledet gjennomgangen frem til et inntrykk av at deltakernes fortellinger best kan forstås i lys av sammenligningene med deres foreldres foreldreskap. Dette kan synes å være to sider av samme sak, men det ligger en grunnleggende forskjell i fokus mellom disse tilnærmingene: når deltakerne sammenligner seg selv med sine foreldre skildrer de foreldrenes situasjon som nykommere i Norge. Disse sammenligningene er illustrerende for hvordan deltakerne forstår egen situasjon i dag. Med dette som fortolkningsramme kom bestemte aspekter ved fortellingene til syne, blant annet viktighet av barnas besteforeldre og forhold til religion. To hovedtemaer i datamaterialet ble slik identifisert: *Hverdagspraksisene som utgjør foreldreskapet og sammenligninger med foreldrene*. Denne «modellen» med to hovedtemaer lå til grunn for trinn to i analysen: en systematisk søken på tvers av intervjuene (Haavind, 2000).

I den andre fasen var målet å systematisere og kategorisere tekstutdrag fra intervjuene i henhold til temaene de omhandlet. Jeg benyttet dataprogrammet Hyperresearch til å markere

tekst og å gi utdragene en merkelapp eller «kode» som beskrev innholdet. Et avsnitt ble ofte markert med flere koder, som for eksempel både «hjelp fra besteforeldre» og «relasjon til mor». Bruken av dataprogrammet gjorde det enkelt å se deltakernes utsagn i sammenheng. Notater fra første gjennomlesing og de kodede tekstutdragene ble benyttet til å identifisere undertemaer (Josselson, 2011). Undertemaene ble så kategorisert etter hvilket hovedtema de belyste. Det første temaet, *hverdagspraksisene som utgjør foreldreskapet*, omhandler nåtiden: skildringer av familielivet med dets muligheter og utfordringer fra dag til dag. Dette hovedtemaet belyses gjennom undertemaene 1) lokal og transnasjonal hverdag, 2) besteforeldre som støttespillere, 3) involvering og engasjement, 4) språk som ressurs og utfordring og 5) religionens rolle. Det andre hovedtemaet omfatter *sammenligninger med foreldrene*. Undertemaene er her 1) grad av stabilitet og fremtidsplaner, 2) lokal kunnskap, 3) nettverk og støtte fra familie, 4) likhet og annerledeshet og 5) historisk utvikling. Gjennom å vise til forskjellene mellom seg og sine foreldre ser deltakerne sin situasjon *nå* i lys av hvordan det var for deres foreldre *da*, i deltakernes oppvekst. Deltakerne viser gjennom eksempler hvordan deres foreldres situasjon gjorde det langt vanskeligere for dem å være foreldre.

En helhetlig forståelse av narrative og temaene har stått i fokus gjennom hele analyseprosessen (Josselson, 2011). Det har vært utfordrende og givende stadig å vurdere hvordan noen aspekter ved en fortelling relaterer til andre. Få deltakere og et relativt omfattende materiale fra hver enkelt bidro til å gjøre dette mulig. Oppmerksomhet på helhet og sammenheng har gitt analysen nyanser jeg ellers kanskje kunne gått glipp av.

Etiske hensyn

Informasjonsskrivet (vedlegg 4) ble gjennomgått med hver informant før det første intervjuet, med spesiell vekt på frivillighet og anonymitet. Før intervjuet begynte ga informantene skriftlig samtykke til deltakelse og lydbåndopptak. Både jeg og min veileder var tilgjengelige for spørsmål etter intervjuene, og deltakerne hadde når som helst mulighet til å trekke seg fra prosjektet

Kvalitative dybdeintervjuer er et verdifullt verktøy for å få tilgang til individers personlige erfaringer. Dette er en styrke ved metoden, men det bringer med seg en rekke viktige etiske spørsmål (Cieuzo & Keitel, 1999). Intervjuene hadde hverdagslige aspekter ved det å være foreldre og ved egen oppvekst i fokus. Jeg var imidlertid forberedt på at mine åpne spørsmål kunne lede informantene inn på sensitive temaer. Det var store variasjoner i

hvor sensitive opplevelser deltakerne kom inn på i løpet av de to intervjuene. Det å gå inn i slik problematikk var ikke del av mitt prosjekt, og jeg understrekte derfor både før og under intervjuene at deltakerne selv kunne velge ikke å svare på spørsmål de ikke ønsket å snakke om. I de tilfellene slike spørsmål kom opp var de knyttet til vanskelige erfaringer fra egen barndom. Jeg lot informanten selv ha kontroll over sin fortelling, og forsøkte ved å la være å stille oppfølgingsspørsmål, men heller ikke å avbryte, å la deltakeren legge frem de aspekter ved temaet vedkommende fant riktig for å belyse det spørsmål vi var i dialog om.

Å sikre anonymitet og konfidensialitet er en utfordring i studier med små utvalg, som denne. Henvisninger til navn på steder og personer ble anonymisert i transkripsjonene og deltakerne har gjennom hele prosessen vært referert til gjennom deltakernumre. Det er kun jeg som har kjent deltakernes egentlige navn og hatt deres kontaktinformasjon. Denne og lydfilene vil bli slettet når oppgaven er ferdigstilt. Når datamaterialet presenteres i oppgaven trekker jeg frem enkeltfortellinger og sitater istedenfor å gi deltakerne fiktive navn og å fortelle en helhetlig historie om hver person. Informasjon som navn på språk og land er anonymisert der det har vært nødvendig av hensyn til deltakerne.

Prosjektet ble innmeldt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste 21.06.11 og godkjenning ble mottatt 26.07.11 (vedlegg 5).

Resultater og diskusjon

I dette kapittelet vil jeg først presentere resultatene fra analysen som dreier seg om foreldrenes hverdagspraksiser. Deretter presenterer jeg resultatene som omhandler deltakernes sammenligning av eget foreldreskap med sine foreldres foreldreskap. Resultatene diskuteres ettersom de presenteres, og utgjør også utgangspunktet for en avsluttende diskusjon, som gjøres i neste kapittel.

Foreldrenes hverdagspraksiser

I den følgende presentasjonen gis et bilde av hva det å være forelder i Oslo i dag innebærer for deltakerne. Foreldreskapet praktiseres 1) i en lokal og transnasjonal hverdag, 2) med besteforeldre som viktige støttespillere, 3) gjennom involvering og engasjement, 4) flerspråklig og 5) med religion som del av hverdagen, blant de som er religiøse.

Lokal og transnasjonal hverdag. Et fellestrekk ved deltakernes fortellinger er at de er lokalt situerte i tid og rom. Hverdagen dreier seg om husvask, Halloween-runde med barna i

nabolaget, bleieskift, foreldresamtaler, oppussing hjemme og barne-tv. Samtidig er det som kan betegnes som transnasjonale forbindelser en del av familiens praksiser. Transnasjonalitet viser til «...det forholdet at mennesker har tilknytning til flere steder i ulike land.

Transnasjonal betyr nasjons- eller grenseoverskridende...» (Kjeldstadli, 2008, s. 59). I familienes hverdag er det transnasjonale del av det lokale.

Aktivitetene som involverer barna viser den lokale forankringen. Foreldre kan synes å være sterkere tilknyttet lokale steder som nabolag og nærmiljø enn voksne uten barn (Danielsen, 2006). De fleste av aktivitetene som involverer barna, som besøk hos helsestasjonen, fritidsaktiviteter, besøk hos øvrig familie, skole og barnehage, finner sted innenfor deltakernes umiddelbare nærmiljø. Gjennom å utgjøre konteksten for utøvelse av foreldreskap er informantenes nærmiljø sentralt for utvikling av foreldreskapspraksiser. At barnefamilienes hverdagsliv er lokalt situert sier noe om at variasjoner mellom ulike nærmiljøer forskjellige steder i Norge og på ulike steder i Oslo er av betydning for utviklingen og praktiseringen av foreldreskap.

Som del av det lokale finnes transnasjonale praksiser. De transnasjonale forbindelsenes rolle i hverdagen varierer mellom familiene. I den familien som har eldst barn har barna aldri vært i besteforeldrenes hjemland, men de har hver uke direkte kontakt med mennesker som lever der. Ved hjelp av webkamera og internett får barna i denne familien koranundervisning fra Asia hjem i stua en halvtime to ganger i uka. Kontakten med koranlæreren er en del av barnas ukentlige rutiner.

Da datteren min var fire år gikk hun på koranopplæring rett ned bakken der. Hos en dame. Hun hadde ti barn per pulje. Som lærte seg koranen i en time. Men så fant jeg ut at hun får kvalitetstid på tredivet minutter her gjennom Skype, og det får hun ikke der. Også er det så mye enklere. Og det er bare halvtime her. Mye bedre.

Det transnasjonale er ikke et «tilleggselement» til «det vanlige livet» i familien, men heller et aspekt ved en del av de praksisene som utgjør deltakernes hverdag.

Lokalisering og globalisering har i psykologisk litteratur vært skildret som to parallelle prosesser som angår mange mennesker i vår tid (Arnett, 2002; Hermans & Dimaggio, 2007). Det at «verden er blitt mindre» gjennom nye medier, kommunikasjonskanaler og økt reisevirksomhet antas å påvirke enkeltindividers liv og selvforståelse. Disse egenskapene ved dagens historiske kontekst, som økt kommunikasjon over landegrensene, er noe av det som bidrar til å muliggjøre transnasjonale sosiale felt (Kjeldstadli, 2008). En studie gjort i Finland beskriver transnasjonale praksiser blant etterkommere av innvandrere som ligner de

deltakerne i denne studien forteller om. Med utgangspunkt i fire case-studier blant unge med innvandrerforeldre i Helsinki, diskuterer Haikkola (2011) kompleksiteten i etterkommernes transnasjonale praksiser. Hun konkluderer med at «...barn av innvandrere fortsetter ikke bare deres foreldres transnasjonale praksiser, de reproducerer og fortolker den transnasjonale konteksten som del av sine lokale liv» (Haikkola, 2011, s. 156).

Et forhold i den finske studien som også er synlig i denne studien er hvordan de transnasjonale praksisene ikke bare er knyttet til besteforeldrenes opprinnelsesland, men også andre steder, blant annet som følge av slektingers migrasjon til andre land. Blant noen av denne studiens deltakere forekom det hyppigere referanser til familiemedlemmer i europeiske og nordamerikanske land enn til personer bosatt i foreldrenes hjemland.

Mange av de transnasjonale forbindelsene som kommer frem i deltakernes narrativer er knyttet til slektens migrasjonshistorie. Foreldrene jeg har intervjuet er etterkommere av *innvandrere* til Norge. De er også etterkommere av *utvandrere* fra andre nasjoner og lokalsamfunn. Om en migrant omtales som utvandrer eller innvandrer avhenger av perspektiv. De om lag 800 000 nordmennene som migrerte til USA mellom 1810 og 1930 (Khan, 2009) omtales fra et norsk perspektiv som utvandrere. Disse utvandrerens opprettholdelse av visse norske tradisjoner og kontakt med slektinger i Norge (Gulliksen, 2011) ligner de praksisene foreldrene jeg har intervjuet referer til. Der andre barnefamilier holder kontakten med besteforeldre og søskenbarn i Trondheim og på Stord, er slektingene til deltakerne i denne studien ofte spredd mellom flere land og kontinenter. Å opprettholde kontakten med dem er transnasjonale handlinger.

Det lokale og det transnasjonale går igjen i flere av undertemaene som presenteres i det følgende, og jeg vil komme tilbake til dette aspektet ved deltakernes fortellinger i oppgavens avsluttende diskusjon.

Besteforeldre som støttespillere. Deltakernes foreldre spiller sentrale roller i familienes hverdagsliv. Ingen av familiene lever sammen med barnas besteforeldre, men samtlige oppgir nærhet til familien som en av grunnene til valg av bosted. Valget om bosetting i nærheten av foreldre og begrunnelsen om at dette gjør det lettere å hjelpe hverandre er i tråd med forskning på bosetting blant etterkommere av innvandrere i Norge (Søholt & Astrup, 2009). En av deltakerne legger vekt på tryggheten som ligger i det å bo i nærheten av foreldrene og søsteren:

I: Er det noen spesiell grunn til at dere ønsker å bo her?

D: I utgangspunktet så har det vært på grunn av at vi tenkte på barna, og den familiekontakten med å ha familien i nærheten. At det er sånn at de kan gå, gangavstand, at de ikke trenger å kjøre eller å ta... Også er det den tryggheten med å ha familie ved siden av. At i tilfelle, vi var jo i hundre prosent jobb både jeg og mannen min, sånn at vi tenkte at hvis en av oss blir forsinket, eller at vi er langt ifra, at vi står i kø eller at vi har den muligheten til å ringe familie da, og si at «kunne du være så snill å hente (sønn) fra barnehagen?»

Forskning på besteforeldres rolle i Norge har definert at sentrale oppgaver for besteforeldre er at de skal gjøre ting sammen med barnebarn, tre støttende til når de trengs og hjelpe voksne barn i sine roller som foreldre (Hagestad & Herlofson, 2009). Deltakernes fortellinger samsvarer i stor grad med denne beskrivelsen av besteforeldres rolle. Deres foreldre ivaretar sosiale og praktiske støttefunksjoner for familien.

I beskrivelsene av familienes hverdagsliv kommer deltakerne stadig tilbake til spørsmål om tid, og mangel på tid i hverdagen. At hverdagen presenteres som en «kamp mot klokka» kan sies å være et vanlig kjennetegn ved livet til småbarnsfamilier i Norge (Andenæs, 1996b). Besteforeldrene fungerer som støttespillere, og er slik med på å få familienes hverdag til å gå rundt. At de kan ha denne rollen i hverdagen henger sammen med den geografiske nærheten: de kan for eksempel hente i barnehagen når det er behov for det. En av deltakerne var alene med sønnen da han var liten, mens mannen bodde i et annet land. Hun skildrer hvordan moren hjalp henne med å få hverdagen til å gå rundt.

Spesielt i fjor, hvor jeg jobba og var alene. Så var jo mamma en kjempestøtte. Hun kunne ringe meg, så hun skjønnte det selv, hun kunne ringe meg og si «ja, jeg slutta litt tidlig på jobben i dag så jeg går og henter ham i barnehagen, tar han med hjem. Så overnatter han her og jeg leverer ham i morgen, så kan du heller bare gå hjem og slappe av». Vanligvis så ville jeg sagt nei, ikke sant. Det sier jeg ikke lenger. Jeg bare "åh". Kjempehappy.

Denne deltakeren trekker frem sin mor, og når det gjelder konkrete eksempler på tilfeller der besteforeldrene har bidratt i familiens hverdag er det oftest bestemødrene som nevnes. En tid da bestemødrene har hatt en spesielt sentral rolle i det daglige er når barna er små, etter foreldrene har vært i permisjon. To av deltakerne forteller at besteforeldrene i denne perioden hadde daglig ansvar for barna, to at de kommer til å organisere det slik når permisjonstiden er over, en at bestemor ville hatt det daglige ansvaret hvis ikke kona kunne vært hjemme med kontantstøtte. Den sjette deltakeren hadde sønnen i barnehagen fra han var tretten måneder. Støtten fra besteforeldrene presenteres som en løsning på et dilemma: flere av deltakerne ønsker ikke at barna skal være i barnehagen før de har nådd en viss alder, men de har samtidig

et ønske om at begge foreldre skal være i jobb. Med hjelp fra besteforeldrene blir det mulig å ivareta to kolliderende hensyn.

Også tenker jeg at de aller fleste sender barna så tidlig fordi de må gjøre det. Fordi de ikke har noen... De har ikke noe nettverk, noe sikkerhetsnettverk, som kan hjelpe dem. Kanskje noen har foreldre, eller besteforeldre som bor utenbys og som gjør at de må da, at de må velge det alternativet. Men jeg tenker at hvis vi har mulighet, så... hvorfor ikke? Vente litt til.

Med bestemødrene som støttespillere skapes en mulighet for foreldrene til å være i jobb samtidig som de er trygge på at barna er sammen med familiemedlemmer. Bestemødre som fulltids dagmammaer er nokså lite vanlig i Norden (Hagestad & Herlofson, 2009). Når jeg her benytter omsorgsarrangementet for barna når de er små som eksempel på støtten fra besteforeldre er det grunn til å understreke både det at utvalget er svært begrenset og at det også blant disse deltakerne ble beskrevet en praksis der flere enn bestemødrene var inkludert. Poenget er at besteforeldrene gjennom å bo i nærheten og å være i tett kontakt med barnebarna har en viktig funksjon i deres liv, og de utgjør et viktig element ved konteksten for deltakernes utvikling av foreldreskap. Den tette kontakten innebærer at deltakerne utvikler sin rolle som foreldre i samarbeid med den øvrige familien. Dette innebærer forhandlinger om hverdagspraksisene, blant annet når det gjelder mat, grensesetting og bruk av barnehage.

Han begynte når han var fire år, i barnehage. Men det er fordi jeg hadde, han hadde luksusen fordi at bestemor ville gjerne passe på han. Når jeg fikk han i barnehagen så var det den store diskusjonen, for mor syntes at det var så dumt, siden hun var villig til å passe på han. Men jeg synes at han skulle få det sosiale med andre barn, skal få lov til å leke ute og gjøre barnehage-ting. Tegne, følge regler, sitte rolig når man skal lese, samlingsstund, ikke sant, sånne ting. Så syntes jeg det var veldig viktig å få han i barnehagen da. Men mor syntes det var alt for tidlig.

Når besteforeldrene har vært involvert daglig gjøres foreldreskapet felles mellom de to generasjonene ved at de har ansvaret for hver sin del av døgnet. En av deltakerne beskriver at besteforeldrene i mindre grad er alene med datteren etter at hun begynte i barnehagen.

Hun pleide jo å være hos dem ganske ofte før. Før hun begynte på barnehagen. Men nå er hun jo i barnehagen på hverdager. Også er hun opptatt i helgene på svømming og sånn. Så jeg er med. Når hun er hos besteforeldrene. Så da følger jeg med. Det var mer sånn før. At de liksom ikke... Altså, de hørte jo på meg, men. Ikke til enhver tid. De bestemte liksom litt selv. Men nå går det jo greit da. Sånn sett.

Deltakeren viser hvordan det er lettere å samarbeide med besteforeldrene om oppfølging av datteren når de ikke har det daglige ansvaret for henne. Besteforeldrenes tilstedeværelse i

deltakernes hverdag bidrar til at ulike oppfatninger og forståelser knyttet til barn og foreldre kommer til syne. Spørsmål knyttet til hva som utgjør god barneoppdragelse og at dette kan ha endret seg mellom de to generasjonene trekkes frem som et diskusjonstema, der deltakerne legger vekt på bøker, helsestasjonen og internett som kilder til kunnskap, kilder som i en del tilfeller ikke stemmer overens med de råd foreldrene kommer med.

Det er jo en del ting som de, altså de gjorde for tjue år siden som fungerte da og som gjorde dem til veldig gode mødre da, men som ikke nødvendigvis fungerer for oss. Og så er jo informasjons... det er jo mye mer informasjon ute nå, så vi har jo kanskje lest, altså, jeg leser kanskje mye mer enn det de gjorde og har litt andre alternativer og gjør meg opp en mening om hva jeg synes passer best for meg. Mens før så var det jo kanskje bare sånn at man overførte de erfaringene deres mødre hadde.

Besteforeldrene beskrives av deltakerne som sentrale støttespillere i familiens hverdagsliv, slik det fremkommer gjennom eksemplene som er diskutert her. Måten de inngår i familiens hverdagsliv på viser at de er en viktig del av det sosiokulturelle miljøet deltakerne utøver foreldreskapet i. Gjennom samarbeid og samspill utvikles nye forståelser og praksiser. Utviklingen av foreldreskap skjer i interaksjon mellom individet og dets sosiale, kulturelle og historiske kontekst. Besteforeldrene utgjør ikke en ensidig «påvirkningsfaktor» som avgjør i en bestemt grad hvordan deltakerne er som foreldre, men bør heller forstås som deltakere i de kulturelle praksisene knyttet til familien.

Involvering og engasjement. Det involverte foreldreskapet, sentrert rundt barna og barnas behov, er beskrevet som kulturelt og historisk typisk for samtidens Norge (Stefansen, 2011). Denne kulturelle forståelsen av foreldreskap og barn preger deltakernes fortellinger. Gjennom intervjuene fremstår deltakerne som aktive og engasjerte foreldre, som tar bevisste valg når det gjelder deres barns oppvekst. Både skildringer av hendelser som har funnet sted og beskrivelser av ambisjoner for fremtiden indikerer at tett oppfølging og aktiv involvering i barnas hverdag er et mål for deltakernes foreldreskap. Dette er synlig i samarbeidet de har med barnas besteforeldre, som allerede presentert, og kan videre illustreres gjennom beskrivelser av forholdet til skolen og deltakernes uttalelser om fritidsaktiviteter.

De to deltakerne som har barn i skolealder viser til et pågående samarbeid om barnas skolehverdag, der de som foreldre er aktivt involvert. Gjennom å synliggjøre barnas behov og ved å stille krav til skolen har de kommet frem til løsninger i enkeltsaker som hadde med barnas forhold til andre på skolen å gjøre. Begge beskriver at brev, e-poster og møter har vært nødvendig for å nå frem til skolen, men at de etter å ha jobbet aktivt med saken over tid er fornøyd med samarbeidet de har oppnådd.

Jeg skrev brev, jeg skrev mail, jeg skrev... Og jeg husker at rektor var på foreldremøte i begynnelsen av året, og så sa hun "ja, men dere får bare sende mail eller brev hvis det skulle være noe". Da rakk jeg opp hånda og sa at "jeg sendte brev i mai, i dag er vi i september og jeg venter fortsatt på svar fra deg". Og da ble hun rød, og hun bare "jeg trodde du fikk et muntlig svar". Og så sa jeg "det var ikke godt nok, ellers så hadde jeg ikke skrevet det brevet", sa jeg til henne. Og da så hun at vi mente alvor. [...] Jeg tror nok vi har fått de litt på plass, fordi det har skjedd mye etter det møtet.

Jeg har tatt tak i saken. Skrevet et brev, og sendt det til mange. Både til aktivitetsskolen, skolen, sosiallærer, klasseforstander, skoleinspektør. [...] Nå har jeg vært på møte. (Sønn) var der også. Veldig snill. Veldig fin oppførsel. Satt der rolig. Jeg fikk klarhet i det her. Jeg ba om en handlingsplan og de kom med en handlingsplan, veldig grunnleggende, at nå skal dere oppføre dere. Veldig bra.

Gjennom skildringene av hvordan de har tatt tak i forhold ved barnas skolehverdag viser disse deltakerne at deres foreldreskap innebærer et totalansvar for barna, også i tiden barna tilbringer i andre sosiale fellesskap, som skolen. Å ta ansvar for at barnet trives også de deler av dagen der foreldrene selv ikke inngår kan forstås som et uttrykk for at foreldrene ser det som sin oppgave å organisere og sikre kvaliteten i dagliglivets kontinuerlige omsorgskjede (Andenæs, 1993). Forventninger om å følge opp barn i de offentlige institusjonene kan sies å være et aspekt ved den moderne foreldrerollen i Norge (Danielsen, 2006). Andre deltakers fortellinger om tett kontakt med barnas barnehage gjennom daglige samtaler, arrangementer og foreldremøter viser en lignende tendens, men involveringen synes å være i et samarbeid der foreldrene ikke har funnet det nødvendig å «gripe inn» på den måten de to foreldrene med barn i skolen har valgt å gjøre.

Samtlige deltakere har et tydelig engasjement når det gjelder barnas fritid, og argumenterer for verdien av organiserte aktiviteter. Å sørge for at barna deltar i fritidsaktiviteter kan oppfattes som en kulturell norm i Norge i dag (Danielsen, 2006; Hennem, 2002). Frykt for at barna skal være stillesittende medlemmer av «Playstation-generasjonen» brukes i stor grad som argument for hvilke aktiviteter foreldrene mener det er viktig for barna å delta i. I tillegg presenteres argumentasjon knyttet til imøtegåelse av bestemte behov i tiden.

Nå er snart det kurset her over og når det er over har vi tenkt til å melde oss på videregående kurs, og det har vi tenkt til å gjøre frem til hun lærer seg å svømme. For vi vet jo at det har vært mye fokus på det i mediene med tanke på at elever, ikke bare med en etnisk minoritetsbakgrunn, men generelt sett, at det er dårlig svømmeundervisning i Oslo. Sånn var det jo ikke på vår tid. Jeg husker når jeg gikk på skolen så hadde vi jo svømmeundervisning

annen hver uke, så de fleste kunne svømme på min skole. Men jeg ser jo at ting har endret seg nå.

Aktivitetene barna deltar i beskrives ikke bare som tidsfordriv, men heller som tilsvarende til bestemte utfordringer i barnas oppvekstmiljø. Det er kunnskap om det lokale miljøet barna vokser opp i som ligger til grunn for foreldrenes resonnementer. Svømmekurs fordi barna ikke kommer til å lære å svømme på skolen er et eksempel. Et annet er en fars begrunnelse for at han ikke ønsker at sønnen skal spille fotball. Han trekker frem forhold ved lokalmiljøet og frykt for at deltakelse i denne aktiviteten vil føre til negativt gruppepress.

Jeg synes at det er ganske røft miljø der. Veldig mye gruppepress. Jeg har ikke gått på fotball, men det er det inntrykket jeg får og jeg vil ikke at han skal være med på slike aktiviteter der det etter hvert blir veldig mye samhold, dermed gruppepress. Det vil jeg ikke. Ikke i det hele tatt. Jeg bor i et område, sant og si, veldig belastet. Nå er det blitt mye bedre. Men kriminaliteten her er meget høy. Meget høy. Politiet har fått veldig bra kontroll over området, det er pøst inn masse penger her. Men jeg vil ikke at han skal gå på noen idrett her i området. Så derfor tar jeg han med til (sted). Veldig fint område. Og der får han veldig fin trening.

Gjennom aktiv involvering i barnas hverdag i barnehagen, skolen og på fritiden forholder foreldrene seg til nærmiljøet på en annen måte enn før de fikk barn. Barn kan gi voksne en grunn til å involvere seg i lokalsamfunnet (Danielsen, 2006). Deltakerne i denne studien viser at de både ønsker å ha kunnskap om hva som skjer på de arenaene der deres barn oppholder seg og at de vil involvere seg for å bidra til det de mener er gode rammer for sine barn. Måten deltakerne forholder seg til sine barns sosiale arenaer utenfor familien synliggjør familielivets lokale forankring.

Språk som ressurs og språklæring som utfordring. Deltakerne i denne studien er flerspråklige. Problematikk knyttet til språk ble i flere av intervjuene brakt på bane av deltakerne selv, før jeg stilte spørsmål om dette. Det er gjennomgående i deltakernes uttalelser om språklæring og språkbruk at språk ses som en ressurs, men at læring og bruk av språk representerer en utfordring i hverdagen. Tre av deltakerne i studien oppgir at de i hovedsak snakker norsk med sin partner hjemme og tre at de hovedsakelig snakker et annet språk enn norsk med sin ektefelle. Når det gjelder kommunikasjon med barna oppgir samtlige at både norsk og et annet språk benyttes.

Kontakt med familie i andre land og verdien av språkkunnskap i arbeidslivet trekkes frem som argumenter for flerspråklighet. I tillegg vises det til en opplevelse av at det å videreføre morsmålet er en forpliktelse deltakerne har som foreldre. For en av familiene er språkspørsmålet satt på spissen ved at mor og far har norsk som felles språk og i tillegg hvert

sitt morsmål som de ønsker å lære datteren som på intervjuutidspunktet var ni måneder. Moren begrunner det slik:

For at det skal være lettere når vi drar på besøk og i forhold til familien og fordi at det har en veldig god verdi, når man kommer ut i arbeidslivet. Jeg ser på andre som, i vår situasjon eller venner av familien som ikke har lært sine barn (språk), for eksempel. Der både foreldrene angrer på det og barna er jo litt bitre. Og det skjønner jeg. For nå hadde jeg muligheten til å lære et språk gratis, hvorfor gjorde du ikke en innsats for å lære det bort til meg?

Intensjonen om å lære barna flere språk, og begrunnelsene deltakerne gir for dette, samsvarer med tendenser dokumentert i forskning på flerspråklighet, både i Norge og i studier fra andre land (Enger & Wold, under utgivelse). Det samme gjelder foreldrenes utfordringer knyttet til å følge opp ønsket om flerspråklighet i praksis. I familiene der barna er i barnehage- eller skolealder skildres situasjoner der ambisjonene om bruk av et bestemt språk settes opp mot hverdagslivets realiteter.

I: Hvilke språk er det dere snakker her hjemme?

D: Vi snakker berbisk. Men (sønn), eldstesønnen, svarer på norsk. Men vi har vært, siden i fjor så har jeg vært på han at det er ikke lov å snakke norsk hjemme. Så... han er blitt mye flinkere å snakke berbisk hjemme. Men han minste, han blander. Men det blir norsk han snakker tilbake på. Men vi snakker berbisk. Men noen ganger så går, hvis han ikke har forstått det jeg har sagt så går det fort til norsken da. Men som regel så har vi det som en regel. At hjemme så er det berbisk vi prater.

De fire av deltakerne som har barn i barnehagealder eller eldre forteller at de i forbindelse med at barna skulle begynne i barnehagen begynte å snakke norsk med dem, for å sikre at de kunne gjøre seg forstått når foreldrene ikke var tilstede. På denne måten ble norsk tatt i bruk med barna, og siden har kommunikasjonen mellom foreldre og barn vært «blandet».

Forskning på innvandrere til USA og deres etterkommere viser et mønster i språkbruk som samsvarer med deltakernes praksis (Rhodes, Ochoa, & Ortiz, 2005). Barn av innvandrere, som deltakerne i denne studien er, bruker som regel både engelsk og «innvandrerspråket». Deres barn igjen lærer begge språk samtidig og hører begge språk i hjemmet. Denne gruppen tenderer til å gjennom livet kunne forstå språket, men i liten grad bruke det selv (Rhodes et al., 2005). Flere av deltakerne viser til dårlig samvittighet knyttet til det at de i hverdagen bruker det norske språket i større grad enn de i prinsippet ønsker. Foreldrenes beskrivelser viser hvordan bruk av språk ikke er et enten/eller-spørsmål, men heller et aspekt ved dagliglivet der språkvalget i hvert enkelt tilfelle av kommunikasjon avhenger av situasjonen. I forskning på foreldres holdning til, og bruk av, to språk er det vist at denne er i endring over

tid (Bayley & Schecter, 2003). Dette er synlig i fortellingene til de deltakerne som har eldre barn. I tillegg beskriver deltakerne at språkvalg ikke er et isolert individuelt valg hver av deltakerne gjør, men et forhold som involverer flere og engasjerer blant de som tar del i barnas språkmiljø.

I: Hvilke språk snakker dere hjemme?

D: Vi snakker blanda. Jeg prater mye norsk til sønnen min, dessverre. Veldig mye sånn blanda iransk-norsk, med stor andel av norsk. [...] Men jeg får veldig mye kjeft av både mamma og mannen min om at jeg burde prate mer iransk med (sønn). For at han skal lære det da. Mamma er veldig flink til det. Hun prøver.

Målet om ikke å bruke norsk hjemme er knyttet opp til en grunnantakelse om at barna vil lære norsk gjennom skolen og deltakelse i det norske samfunnet, og at det derfor er familiens andre språk det er en utfordring for foreldrene å lære bort. Deltakeren som forteller at hun kritiseres for å snakke for mye norsk understreker derfor at hun er helt enig med moren og mannen som stiller krav til henne.

Jeg er kjempeenig. Fordi han prater norsk hele dagen, og han kommer til å lære det godt uansett. Iransk burde han jo lære av oss. Så jeg er helt enig.

Gjennom deltakernes fortellinger om språkbruk og språklæring synliggjøres igjen det transnasjonale i den lokale hverdagen: kontakt med familie i andre nasjoner er en av begrunnelsene for hvorfor språklæring er viktig. Samtidig bidrar lokalmiljøet familiene lever i til en situasjon der barna i hverdagen benytter norsk i større grad enn sine foreldres morsmål. Med sine foreldre kan barna i den daglige samtalen gjøre seg forstått på norsk, også når foreldrene snakker til dem på et annet språk. Det er først når en slektning ringer eller det er tid for sommerferie i besteforeldrenes opprinnelsesland det er nødvendig for barna å bruke andrespråket.

Religionens rolle i hverdag og oppdragelse. Fem av de seks deltakerne i denne studien omtaler seg selv som religiøse, hvorav fire er muslimer og en hindu. Alle deltakerne oppgir at de bekjenner seg til det samme livssynet som sine foreldre, også hun som ikke er religiøs. Selv om innholdet varierer, forteller samtlige deltakere at de ønsker å videreføre til sine barn de verdier som de selv besitter.

De har vel alltid gitt meg frihet til å velge selv. Med et sånn ekstra trykk på å ikke bli religiøs da. Det er også veldig viktig for meg å videreføre til sønnen min. At du kan faktisk velge. Gjøre det du vil. Bare ikke bli en mulla, liksom.

Deltakernes videreføring av livssynet eller religionen i familien de selv er vokst opp i samsvarer med funn fra en større norsk intervjuundersøkelse blant unge oppvokst i Norge med innvandrerforeldre (Løwe, 2009). Blant 870 deltakere i alderen 16-25 år oppga nesten alle de unge at de har beholdt og praktiserer religionen de er oppdratt i.

Deltakerne i denne studien som omtaler seg selv som religiøse presenterer religionen som et etisk og verdimeslig rammeverk. De beskriver at de ønsker å formidle grunnleggende verdier til barna gjennom religionen. Flere er opptatt av det universelle ved de religiøse verdiene som står sentralt i deres familie. En av mødrene viser til sammenhengen med blant annet menneskerettighetene og norske lover når det gjelder religionen som veileder for hva som er rett og galt:

For måten jeg ble oppdratt, altså jeg vil ta med meg mange av de verdiene jeg har fått hjemmefra og veldig mange av de verdiene går jo igjen i islam, eller slik jeg tolker islam som er vår religion. Og som jeg da igjen også ser i menneskerettighetene, for eksempel, og som også samstemmer med norske lover. Så det blir jo på en måte en kombinasjon av det. Altså, både det at hun skal følge de reglene som er satt, at hun skal være god og snill og at hun skal vise omtanke for andre.

I de familiene som er religiøse er religionsutøvelse noe barn og voksne gjennomfører i fellesskap. Barna lærer gjennom deltakelse i blant annet bønn og ritualer knyttet til religiøse høytider. Slik er religionen til stede og synlig i familienes liv. Å introdusere barna for religionen beskrives som en viktig og naturlig del av hverdagen.

Islam er jo på mange måter en naturlig del av hverdagen vår, altså, vi ber om dagen. Og når hun ser moren sin ta på seg hijab for å be så smiler hun og det synes hun tydeligvis er litt morsomt og det synes jeg er en fin måte for henne å bli, altså ikke introdusert, men at det blir en vane, det blir en normal ting da, at det er en helt ordinær ting i hverdagen hennes. Og når vi har religiøse feiringer, to i løpet av året, da gjør vi veldig mye ut av det. Vi pynter oss, vi pynter henne, og da er vi hos familiene våre og det er sånne ting hun kommer til å vokse opp med og se. Så håper vi at hun vil synes at det er greit at det er en del av livet hennes da og hverdagen hennes.

Etter hvert som barna blir eldre deltar de selv i religiøse ritualer, i hjemmet og i tempelet eller moskeen. I sitatet over viser deltakeren til hvordan datteren på ni måneder responderer på foreldrenes bønn. En mor med en datter på tre år beskriver at hun og datteren har et morgenrituale knyttet til bønn, og at datteren synes å sette pris på å være med i tempelet.

Det skal være ganske fritt for henne også, om hun vil be eller om hun ikke vil komme til tempelet. Det er hennes valg. Og vi har jo en ganske fri religion også. Det er ikke sånn at det

står at vi må gjøre det og det og det. Det er ganske fritt. Nå står hun sammen med meg og ber når vi gjør det på morgenen. Og hun sier også det: «mamma, skal vi be?» på morgenen. Eller så sier hun, hvis vi skal på tempelet og sånn så liker hun det.

Den trinnvise introduksjonen til religiøse verdier og praksiser foreldrene her skildrer viser at foreldrene har en forventning om at barna lærer gjennom deltakelse i kulturelle praksiser (Rogoff, 2003). Barn kan forstås som kulturelle lærlinger når de tilegner seg kultur gjennom viktige andre (Hundeide, 2006). I kombinasjon med den læringen som skjer gjennom deltakelse på denne måten er noen av foreldrene opptatt av mer instruksbaserte læringsstrategier. Flere legger vekt på at de som foreldre må kunne gi barna gode svar når det gjelder religion, og at «sånn er det bare» ikke er et godt nok svar når barna stiller spørsmål. Behovet for konkrete læringsstrategier tilpasset barna og deres posisjon som religiøse i den sosiale, kulturelle og historiske situasjonen de lever i vises spesielt tydelig hos en av deltakerne. Han presenterer et helt konkret prosjekt der han utvikler læremateriell til datteren, som skal bidra til at hun forstår innholdet i religionen familien bekjenner seg til og også gjøre henne i stand til å svare på spørsmål fra andre om religionen.

Jeg vet at hun kommer til å få mange spørsmål og de spørsmålene kommer til å komme om og om igjen, om og om igjen, hele tiden. Jeg vil gjerne gjøre barna mine klar for de spørsmålene. Slik at de ikke blir forvirret. Slik at de er klare for de utfordringene de kommer til å møte. Da har jeg som et prosjekt nå å lære dem, ta et og et spørsmål og gjøre dem klar for det. Vi bruker en måned per spørsmål. [...] Svinekjøtt, for eksempel. “Hvorfor er det ikke lov til å spise svinekjøtt i Islam?”. Så det jeg skal gjøre er å skrive dette på en annen måte til dattera mi. Slik at hun har et lite hefte med ti spørsmål og ti svar, og disse kommer jeg til å gjennomgå, og det jeg også kommer til å gjøre er å fortelle henne om svinekjøtt i kristendommen og jødedommen. Og om faste. Det samme kommer jeg til å gjøre i forhold til kristendommen og jødedommen, slik at hun veit. Så kommer jeg til å fortelle henne hva kristne tror på, hva jødene tror på, hva muslimene tror på.

Faren understreker her sitt ansvar for å bidra med religionsopplæring. I tillegg sier uttalelsene hans noe om hvordan han forstår datterens rolle som muslim og hvilken betydning denne religiøse tilhørigheten kan ha for henne. Faren ønsker å lære datteren om den religionen foreldrene bekjenner seg til. Slik han beskriver det her er imidlertid ikke målet kun å øke hennes kunnskap, men å gjøre henne i stand til å svare på spørsmål fra andre om religionen. Slik viser han at troen er et forhold som ikke bare angår familien, men at rollen som muslim inngår også i andre sosiale situasjoner. Beskrivelsen av hans mål for religionsopplæringen kan også knyttes opp mot spørsmål om tilhørighet, som jeg vil komme tilbake til.

Sett under ett kan deltakernes fortellinger om hverdagspraksiser leses som historier om tilpasning. I beskrivelsene av familienes praksiser vektlegges løsninger i større grad enn problemer, og det synes som om deltakerne opplever foreldreskapets utfordringer som håndterlige. Narrativene viser også at verdier og forventninger fra ulike sosiale fellesskap forenes og forhandles gjennom praksisene. Hverdagspraksisene utøves ikke *enten* innenfor «innvandrerfamilien» *eller* som del av det norske samfunnet. Dette er to sider av det samme foreldreskapet. Som alle andre mennesker inngår deltakerne i ulike sammenhenger, som stiller forskjellige krav, og som foreldre har deltakerne en løsningsorientert tilnærming til de tilfellene der kravene er i konflikt. Inntrykket av at narrativene om foreldreskap for deltakerne har et positivt fortegn bekreftes videre i deltakernes kontinuerlige sammenligninger av seg selv med egne foreldre, som er tema for resultatkapittelets neste del.

Forskjeller fra egne foreldres foreldreskap

Deltakernes fortellinger om foreldreskap er preget av sammenligninger mellom informantene selv og deres foreldre. Det skyldes delvis at jeg har spurt om deltakernes oppvekst, men det er også fordi deltakerne benytter egne foreldres foreldreskap som en referanseramme for hvordan de presenterer egne praksiser. Det er ikke en idé om for eksempel «den gjennomsnittlige familien» familiens hverdagsliv måles opp mot, men heller den familien de selv er vokst opp i. Etter å ha identifisert at deltakerne benyttet foreldrenes foreldreskap som sammenligningsgrunnlag i sine historier spurte jeg spesifikt om dette i datainnsamlingens siste intervjuer. Studiens to første deltakere fikk derfor ikke dette spørsmålet eksplisitt, men sammenligningene med foreldrene går igjen gjennom deres narrativer.

Deltakernes fortelling om foreldreskap skiller seg grunnleggende fra den som fortelles om deres foreldre. Forskjellene mellom de to foreldregenerasjonene presenteres i denne oppgaven basert på deltakernes fortellinger og sammenligninger. Deltakerne understreker at hva det vil si å være en god forelder varierer med tid og samfunn. Målet med å trekke frem forskjellene er ikke å vurdere hvilken av de to generasjonene som er «de beste foreldrene», men heller å vise til hvordan forskjeller i utgangspunkt innvirker på foreldreskapspraksiser.

Hvordan rammene for, og dermed praktiseringen av, foreldreskap varierer mellom deltakerne og deres foreldre vil i det følgende bli diskutert gjennom undertemaene 1) grad av stabilitet og fremtidsplaner, 2) lokal kunnskap, 3) nettverk og støtte fra familie, 4) likhet og annerledeshet og 5) historisk utvikling.

Grad av stabilitet og fremtidsplaner. Deltakerne i denne studien presenterer en historie om veien mot foreldreskap som kort kan oppsummeres med at de er oppvokst i Norge, de har gått på skole, gått ut i arbeidslivet, giftet seg og i mange tilfeller også skaffet et sted å bo, før de tok et aktivt valg om å bli foreldre. Å få barn presenteres som noe som skjedde «til riktig tid», da alt som skulle være på plass var på plass.

Vi følte på en måte at... Det var på tide. Begge to hadde lyst på barn. Så hadde vi kjent hverandre såpass lenge at vi på en måte var trygge på at du vil jeg gjerne ha barn med og vi hadde vært sammen mange år i forveien og vi hadde vært gift i to år, tre år. Og begge var i fast jobb, vi hadde en leilighet. Alle ting var på en måte på plass. Og da... var det jo bare å prøve å få et barn.

Dette står i kontrast til foreldrenes situasjon, som i større grad var preget av lite stabilitet og usikkerhet knyttet til fremtiden. Da deltakernes foreldre kom til Norge var mye ukjent og usikkert. De hadde «...brutt opp fra hjem, familie, slekt, kaste, sted, fra det kjente til det ukjente. De har ved sin migrasjon endret status fra å være på innsiden av et samfunn, til å bli nykommere» (Søholt & Astrup, 2009, s. 43). Foreldrenes rolle som nykommere i det norske samfunnet preget deres foreldreskap. På spørsmål om forskjellene i utgangspunkt mellom de to generasjonene som foreldre ble spesielt trygghet og stabilitet vektlagt.

I: Hva er forskjellene og likhetene mellom situasjonen som dine foreldre var i som foreldre for deg og den situasjonen som du er i, som forelder?

D: Først og fremst så har jeg og mannen min det mye mer stabilt, med tanke på at da de fikk meg så var de fortsatt studenter og de hadde en veldig usikker situasjon, visste ikke hvilket land de skulle være i engang og hvor de skulle søke lykken, på en måte. Og jeg tenker at da mine foreldre kom hit så var de rundt førti. Og det å skulle starte et helt nytt liv og skulle skaffe seg jobb og hus og det som er i en alder hvor de fleste er godt etablerte, det er jo veldig vanskelig. Så der har jo vi en fordel. Jeg tenker at det er den største forskjellen. At vi har faste jobber og vi har leilighet og vi har det veldig trygt. Det er ikke så mye usikkerhet rundt fremtiden vår. Og det er utrolig godt.

Stabiliteten denne deltakeren legger vekt på dreier seg blant annet om økonomi. Flere av deltakerne forteller om foreldre som jobbet mye. Kravet om mye arbeid og høy inntekt hadde en direkte innvirkning på foreldreskapet i flere av familiene gjennom at foreldrene tilbragte mye av sin tid på jobb. Spesielt gjaldt dette fedrene som flere av deltakerne beskriver som fraværende store deler av tiden.

I fortellingen om foreldrene knyttes mangelen på stabilitet også opp mot usikre fremtidsplaner. Hvordan og hvorfor deltakernes foreldre i sin tid innvandret til Norge varierer, noen har en flyktningbakgrunn mens andre kom som arbeidsinnvandrere. Det samtlige

familier har hatt til felles er imidlertid kortere eller lengre perioder der det var usikkert hvorvidt de skulle bo i Norge gjennom barnas oppvekst. Flere hadde som plan å returnere til hjemlandet etter noen år i Norge, i likhet med mange andre innvandrere til landet på dette tidspunktet (Prieur, 2004; Tjelmeland & Brochmann, 2003).

Så kom de hit og det var så kaldt her [latter]. Veldig snille folk og veldig mye jobb her, men ikke noe sted å bo. Så fattern bodde vel i telt i et halvt år, oppe på Ekebergsletta. Sammen med mange andre. Så de jobba seg oppover [...] Så kom muttern, og hun begynte å jobbe. Så fattern jobba jo opp til seksten, søtten timer daglig. Muttern hadde en jobb. Det gikk veldig bra. Foreldrene mine, som mange andre de kjente, tenkte at vi skal jobbe her noen dager, eller noen år, og dra tilbake. Så ble storebroren min født, og så ble jeg født.

Denne skildringen samsvarer med beskrivelsene Mahmona Khan (2009) gir av historien til pakistanske arbeidsinnvandrere på 1970-tallet. Det typiske i denne skildringen, som var et fellestrekk for mange arbeidsinnvandrere, er hvordan historien utvikler seg fra å være en mann alene på søken etter arbeid til å inkludere en hel familie. Oppholdet som skulle være midlertidig ble for mange permanent, og barnas forhold til landet de er vokst opp i trekkes frem som en av årsakene til dette (Prieur, 2004). Disse barna er de som i denne studien er intervjuet som foreldre, og deres forankring i samfunnet de og familien lever i er tydelig når de beskriver egne planer for fremtiden.

Der foreldrenes situasjon var preget av usikkerhet rundt fremtiden er deltakerne selv tydelige på sin families planer: Deres barn kommer til å vokse opp i Norge. Informantene har en helt annen ramme for foreldreskapet enn det generasjonen før hadde, et annet grunnlag. Når de vet at barna skal ha sin oppvekst i Norge kan de planlegge frem i tid uten stor usikkerhet. Begrunnelsene for å bo i Norge knyttes både opp mot barnas muligheter og det at foreldrene selv ikke kan tenke seg å bo noe annet sted.

Jeg føler den tryggheten med at barna mine kan vokse opp her. Med å ha muligheter. Til å gjøre hva de vil. Og jeg tror ikke de vil få disse mulighetene andre steder.

Jeg klarer ikke å bo andre steder. Jeg har prøvd. Jeg har jo bodd et år i London. Og jeg bare håpet på at tiden skulle gå fort. Jeg klarte ikke systemet der, mat... alt. Klær. Måten å være på, måten å snakke på. [...] Og i Canada. Der var vi en gang, og da var vi der fem eller seks uker, det var før hun ble født. Og der kan jeg hvert fall ikke tenke meg. Det er ikke noe system der. Jeg kjenner en del gjennom foreldrene mine, som har flytta til London på grunn av studier, de sier at det er bra studier der for barn og sånn. Men jeg selv synes ikke, det kan godt være bra, men. Jeg kan ikke flytte, jeg kan ikke flytte på meg. Jeg må bo i Norge.

Deltakerne beskriver en fremtid som er trygg og forutsigbar, basert på at de planlegger å være foreldre i Norge. At de er lite tilbøyelige til å utvandre fra Norge samsvarer med tendensene blant norskfødte med innvandrerforeldre (Texmon, 2012).

Lokal kunnskap om språk og samfunn. Deltakernes foreldre kom til Norge like før eller etter at de hadde fått barn. De var voksne da de ankom et land der de ikke kjente språk eller samfunn. Forskjeller i samfunnsstrukturer er pekt på som sentrale for å forstå endringsprosessene mange migrantfamilier gjennomgår (Aarset & Sandbæk, 2009).

Deltakerne viser til hvordan den kunnskapen de har som følge av oppveksten i Norge utgjør en stor forskjell når det gjelder det å være forelder. Forskjellene mellom de to generasjonene illustreres med eksempler fra møter med systemer som skoleverket og helsevesenet.

Da foreldrene mine flyttet til Oslo så tror jeg ikke de visste så mye, de hadde ikke så veldig mange muligheter da. Og de visste heller ikke hvor de kunne få hjelp til enhver ting. Eller hvem de kunne spørre heller. Men nå er jo jeg oppvokst her. Så jeg har jo, det er jo lettere for meg å finne ut hvor jeg kan få hjelp og hva som må gjøres hvis ikke hun klarer det ordentlig på skolen, og sånne ting. Og det er derfor jeg tror at hun kommer til å få det, sånn sett, bedre på skolen da.

Flere av deltakerne beskriver hvordan begrenset kunnskap om språk og samfunn hindret foreldrene i aktiv deltakelse på arenaene de kom i kontakt med gjennom barna. Foreldrenes manglende forutsetninger for deltakelse rammet i noen tilfeller barna, blant annet gjennom at de vegret seg mot å delta på arrangementer i regi av skolen. En av deltakerne beskriver at moren hadde problemer med å komme i kontakt med andre foreldre på grunn av manglende språkkunnskaper, og at hun derfor mislikte å delta. Morens situasjon presenterer hun i motsetning til hvordan det er for henne å være forelder i dag, og hun sier at det som var vanskelig for moren da er lett for henne nå:

De syntes det var vanskelig. For meg er det lettere å ha barn i skolealder og barnehage. Jeg følger mye mer med. Og vi kan ha mye mer å si. Når vi er på møter og arrangementer så er det lettere å få kontakt med andre foreldre. Det syntes mamma var helt forferdelig. Det husker jeg veldig godt. Vi var nesten aldri med på noen avslutninger eller noe sånt. Men. Vi får ta det igjen med barna våre.

Gjennom å ha deltatt i kulturelle praksiser, blant annet i skolen, har deltakerne lært om systemer som var ukjente for deres foreldre. Flere av deltakerne beskriver hvordan de opplevde møter mellom skolen og foreldrene. I en skildring av hvordan det var å være på konferansetime med moren viser en av deltakerne at han som barn følte misforholdet mellom moren og lærerens forståelse av barneoppdragelse på kroppen:

Så var moren min på skolen, og det var så pinlig. Ikke sant. Det var konferansetime og [etterligner moren med dårlig norskuttale]: «Ja, do, do er mamma nummer to for han. Do gjerne slå han, ikke noe problem. Hvis han gjør no, bare si til meg». Og jeg bare satt der «oh shit».

Denne deltakeren understreker andre steder i intervjuet at han tar avstand fra praksisen med å slå barn. Det viktige med dette sitatet er at det synes som om deltakeren som barn i denne situasjonen forstod at hans lærer ville reagere på morens oppfordring til disiplinering gjennom slag. Kunnskapen om vold mot barn som uakseptabelt og ulovlig i Norge har han brakt med seg videre i sin rolle som forelder.

Ønske om at barna skal ha gode resultater på skolen fremheves av flere av foreldrene. Fortellingene viser hvordan både de som har barn i skolealder og de som har yngre barn aktivt legger til rette for å støtte barnas skoleferdigheter, blant annet gjennom å lese sammen med dem. Kunnskap og erfaring med hva som er sentralt for skoleprestasjoner i det norske skolesystemet ligger til grunn for foreldrenes støtte. En av deltakerne sammenligner støtten til skolearbeid med slik det var i hennes oppvekst. Foreldrene hadde høye ambisjoner for barnas skoleprestasjoner, men evnet etter hennes mening ikke å legge til rette for dette:

De stengte jo den sjappa i syv-tida, før de kom hjem. Og da skulle de lage mat, rydde... Så var det filmer om kveldene og så var det masse gjester. På hverdager, snakker jeg om nå. Besøkte folk hverandre. Veldig ofte. Så dette gikk jo egentlig på bekostning av skoleprestasjonene til barna. Så fikk vi kjeft: «Ja, men hvorfor fikk du så dårlig?»

Flere av deltakerne er opptatt av at skolen ikke bare er en læringsarena, men også et viktig sosialt miljø for barna gjennom flere år. To av deltakerne trekker i denne forbindelse frem at de opplevde deres foreldre ikke forstod viktigheten av klær og mote. Den ene understreker viktigheten av å passe inn på dette punktet for å unngå mobbing, den andre at hun som ungdom stjal klær fordi hun ikke fikk det hun ønsket av foreldrene.

Når hun skal begynne på skolen, eller når hun blir såpass stor da, at hun skal gå i moteklær og alt det der, at jeg skal passe på at hun skal vertfall ha det. Sånn at hun ikke liksom blir dyttet ut av vennegjengen eller... På grunn av det, ikke sant. Fordi jeg har opplevd mye av sånne ting når jeg gikk på barneskolen, så jeg vil jo ikke at hun skal oppleve det.

Jeg fikk jo ikke penger til det jeg ville. Hvorfor kjøpe en Levis-bukse til åtte hundre når du kan kjøpe en bukse som koster to hundre? Så det endte med at jeg og noen andre venninner, vi stjal veldig mye. [...] For å tilpasse oss alle de andre. Så det var vel også noe av det mine foreldre ikke skjønnte da. At det er faktisk viktig hva du går kledd i. Dessverre så er samfunnet sånn.

Deltakerne beskriver hvordan de legger egne erfaringer knyttet til hva som er viktig for barn, i det samfunnet barna skal vokse opp i, til grunn for vurderingene av hvordan de skal legge til rette for sine barn. Igjen er det kunnskapen de har fått gjennom deltakelse som trekkes frem.

Også når det gjelder fritidsaktiviteter sammenligner deltakerne sin tilnærming med foreldrenes. Som beskrevet i forrige del legger deltakerne vekt på at barna skal delta i aktiviteter utenfor skolen, og de ser det som sitt ansvar å legge til rette for dette. Viktigheten av aktiviteter trekkes frem av alle deltakerne, og flere setter dette i sammenheng med at de i sin barndom ikke tok del i organisert aktivitet på fritiden. Fordi de kjenner samfunnet og kan språket vet deltakerne hva et bursdagsselskap innebærer, og hva som skal til for å få ungene aktive i korpset.

Barna mine vokser opp i en helt annen situasjon enn jeg vokste opp. De har mer aktiviteter. Vi hadde ikke så mye aktiviteter da jeg var yngre. De er mer med på fester, de er mer med på bursdagsselskaper, de er med på arrangementer som skjer på skolen etter skolen. Som jeg ikke fikk lov å dra på, ikke sant.

Spesielt pappa ville jo gjerne at vi skulle spille i korps eller lære oss et instrument. Og det syntes jo ikke vi var så kult. Men han nevnte det bare. Altså, han sa det ofte, men han gjorde på en måte ikke noe med det. Jeg tenker at når et barn er så, altså jeg sier ikke at man skal tvinge et barn til å gjøre ting de ikke vil, men jeg skulle bare ønske at han tok litt, altså at han gjorde noe med det. At han handlet istedenfor å bare si «kan dere ikke begynne på det». Fordi jeg kunne jo ikke gå å melde meg på selv, det var på en måte noe han måtte ha gjort.

Samlet viser eksemplene knyttet til skole og fritidsaktiviteter hvordan kunnskap om språk og samfunn preger foreldreskapspraksisene i begge generasjoner, på hver sin måte. Deltakerne beskriver at de har det lettere, og at deres kunnskap gir dem muligheten til å være involverte og å følge opp barna.

Nettverk og støtte fra familie. Nærhet til egne foreldre og øvrig familie presenteres som en grunnleggende forskjell mellom deltakerne og deres foreldre. Foreldrene kom til Norge i voksen alder og hadde forlatt venner og familie i landet der de vokste opp. I noen av fortellingene synes det å være en ensomhet knyttet til det at familien ikke hadde et nettverk rundt seg da de kom til Norge. Flere av informantene sier eksplisitt at det er viktig for dem at barna har en tett relasjon til sine besteforeldre, fordi dette er noe de savnet i sin egen oppvekst.

Vi tenker jo at det er viktig at hun har besteforeldre i nærheten. Fordi vi ikke hadde våre besteforeldre i nærheten da vi vokste opp, og det merket jeg at jeg savnet veldig. Og tanter og onkler, for jeg har jo to søsken og han har litt flere. Så nærhet til familie.

Sønnen min har jo blitt et felles interessepunkt. Ikke sant. Han er første barnebarn. Han har bare en bestemor her. Og det er veldig stas, fordi jeg vokste jo opp uten besteforeldrene mine. Jeg hadde alltid et ønske om... Jeg var ikke sjalu, men litt sånn småsjalu på at alle andre norske barn hadde sine besteforeldre her. Og familie og tanter og onkler, mens jeg hadde egentlig ingen. Jeg hadde kun mamma og pappa.

Å sørge for tett kontakt mellom barna og deres besteforeldre løses blant annet gjennom valg av bosted. Gjennom geografisk nærhet er besteforeldrene del av den lokalt situerte hverdagen, som tidligere beskrevet.

Flere av deltakerne viser til hvordan de spiller på ulike deler av sitt nettverk når det gjelder spørsmål som har med barna å gjøre. En deltaker har gått på skole med han som er leder på aktivitetsskolen, en annen har en svigerfar som er lege og en søster som jobber i helsevesenet, som han kan henvende seg til når han trenger det. Deltakernes sosiale nettverk av familie og venner er utviklet gjennom oppveksten og livet i samfunnet de er foreldre i. Et sosialt nettverk er en ressurs mange kanskje tar for gitt, men som blir veldig synlig når man ser på forskjellene mellom det å være forelder med og uten et nettverk. Besteforeldrenes rolle, som fremheves av deltakerne, kan her tjene som eksempel. I norske småbarnsfamilier er besteforeldre viktige støttespillere (Hagestad & Herlofson, 2009). Agnes Andenæs (2002) har studert enslige mødre og skriver om hvordan viktigheten av besteforeldre kommer tydelig til syne i de tilfellene der mødrene *ikke* får støtte fra sine foreldre. Gjennom historiene til kvinnene hun har intervjuet kommer det frem at mange av mødrene «har gått glipp av økonomisk, praktisk og emosjonell støtte fra foreldrene sine» (Andenæs, 2002, s. 131). For mange av mødrene i studien er situasjonen at de har foreldre som er tilgjengelige, men at disse ikke stiller opp. Grunnen til at denne studiens deltakere ikke hadde kontakt med sine besteforeldre er en annen. Men resultatet er det samme: også deltakernes foreldre utøvde foreldreskap uten den støtten deres foreldre og øvrig familie kunne gitt.

Beskrivelsene av deltakernes hverdagsliv i dag viser hvordan deres tilgang på besteforeldre og andre familiemedlemmer utgjør et nettverk for familien som er av en helt annen art enn det foreldrene i sin tid hadde. Vektleggingen av den praktiske støtten sier også noe om at dette er noe av det som knytter familiemedlemmene og de to foreldregenerasjonene sammen. I forskning på unge med innvandrerbakgrunn trekkes ofte forholdet til familien frem, og de fleste studiene vektlegger de emosjonelle og sosiale båndene (Aarset et al., 2008). Deltakernes fortellinger synliggjør at relasjonene også innebærer samarbeid om praktiske gjøremål som barnepass: Familiebåndene er flere og av ulik art.

Lik og annerledes: forhandlinger om tilhørighet. Innen innvandringsforskning, og kanskje spesielt når det gjelder forskning på etterkommere av innvandrere, reises ofte spørsmålet om hvorvidt «de» blir som «oss» eller ikke: Er etterkommerne mer «norske» enn eldre innvandrere? (Løwe, 2009). Spørsmål om å være lik og annerledes, om gruppetilhørighet og hvilke kategorier man passer inn i er på ulike måter del av deltakernes hverdag. Dette er komplekse spørsmål uten enkle svar. For hva innebærer tilhørighet og hvilke dimensjoner legges det vekt på i vurderingen av likhet og annerledeshet? Blant deltakerne er det hun som har en omgangskrets nesten utelukkende bestående av personer med samme etniske bakgrunn som finner frem julepynten 1. desember og spiser ribbe på julaften. Det er hun som er ateist og sterk talskvinne for individualisme som har giftet seg med en fra en konservativ muslimsk familie i foreldrenes hjemland, og han som har tydeligst utfordringer med det norske språket som snakker nesten utelukkende norsk med sine barn hjemme.

Deltakernes fortellinger viser eksplisitt og implisitt til forhandlinger om annerledeshet. I møte med andre er det ikke nødvendigvis hvordan man selv forstår sin tilhørighet som er sentralt for kategorisering, men heller fysiske kjennetegn.

Jeg tenker på meg selv som norsk. Fordi jeg tenker mer norsk enn jeg tenker iransk. Jeg har jo alltid prøvd å ta det beste fra hver kultur da. Men etter de årene i Iran så fant jeg ut at jeg er mye mer norsk enn iransk [...]. Men altså, jeg ser jo annerledes ut, ikke sant. Ser du meg på t-banen så vil du kanskje alltid beskrive meg som den utenlandske jenta overfor deg.

Kroppslige tegn som hudfarge er noe mennesker i liten grad har frihet overfor. Hva noen som ser en av deltakerne på t-banen tenker er vanskelig for hver enkelt person å gjøre noe med. Men deltakernes historier inneholder strategier som kan forstås i lys av spørsmålet om å være lik og annerledes, og hvordan det er mulig å være både lik og annerledes på en gang.

Noe jeg tolker som et eksempel på en måte å «løse» spørsmålet om likhet og annerledeshet er hvordan flere av deltakerne som omtaler seg selv som muslimer forholder seg til spørsmålet om forholdet mellom religiøse og kulturelle tradisjoner og praksiser. Flere er opptatt av at de vil legge enda mer vekt på religiøse praksiser enn sine foreldre, men at de ikke er like opptatt av tilhørigheten til en bestemt etnisitet eller nasjonalitet.

Jeg vil si at den største forskjellen mellom mine foreldre og måten vi kommer til å oppdra henne på vil være at vi vil ha mer fokus på religion enn etnisitet eller den nasjonalistiske følelsen.

Det er spesielt i forbindelse med spørsmål knyttet til kjønn og likestilling flere av deltakerne understreker skillet mellom tradisjon og tro. De viser til diskusjoner i den offentlige debatten og sier at det ikke finnes grunnlag for diskriminering på bakgrunn av kjønn i religionen, men at religionen blir «holdt ansvarlig» for det deltakerne mener er kulturelle praksiser i landene foreldrene kommer fra. Flere av deltakerne understreker imidlertid at vektleggingen av det religiøse fremfor det etniske eller nasjonale ikke er en avvisning av alle kulturelle praksiser fra foreldrenes hjemland. De beskriver det som en presisering av at kulturelle tradisjoner opplever de seg som frie til å selv ta stilling til; noen praksiser og verdier tar de vare på og andre tar de avstand fra. Religionens påbud er av en annen karakter, og disse ønsker de å etterfølge. Å formidle hva som har med religionen å gjøre og hva som ikke har det blir altså viktig for deltakerne fordi de opplever at det er knyttet mange misforståelser til dette spørsmålet.

Noen av deltakerne presenterer den religiøse tilknytningen som et svar på spørsmål om tilhørighet. En av fedrene referer til en samtale med sin datter om hvorvidt hun er pakistaner eller norsk, et spørsmål han løser ved å presisere at hun er en norsk muslim. Han understreker også at nasjonal tilhørighet ikke er av størst betydning, men at det er det universelt menneskelige og om man er et godt menneske som er det viktige:

Dattera mi kom for noen uker siden og sa "pappa, hvorfor gjør de norske dette?". Så sa jeg "okey, hvem er de norske?". "Ja, men, de norske, vet du.". Og jeg bare: "Okey. Hva er du?". "Jeg er pakistaner". Jeg bare "Okey. Har du vært i Pakistan, (datter)?" "Nei, men pappa. Du er jo pakistaner. Vi er pakistanere". Okey. "Er jeg født i Pakistan?". "Nei, pappa. Er du ikke det?". Jeg bare "Nei". Så prøvde jeg å forklare henne at det er ikke "de norske" og det er ikke "oss". Ikke sant, at "du er født her, jeg er født her. Vi er norske. Vi er norske, og (datter) hadde du vært født i Sverige hadde du vært svenske. Hadde vi vært født i Russland russiske. Og alle er like snille. Ingen er bedre enn andre. Og det spiller veldig liten rolle hvor du er født på den globusen her. Veldig lite rolle. Det er hvordan du er som et menneske." Og prøvde å fortelle henne litt om identiteten hennes, at hun skal være stolt over sine røtter. Om det er røttene at hvor besteforeldrene hennes egentlig stammer fra. Og jeg sa til henne at "det som er viktig, (datter), for deg, det er hva du tror på. Det er hvilken gud du tror på og hvilke regler du følger. Hva som står i koranen. Så du er en muslimsk norsk. Eller norsk muslim".

Denne samtalen mellom far og datter bringer frem mange av de komplekse forholdene som dreier seg om relasjonen mellom røtter tilbake i tid og stedet der familien lever i dag. Gjennom å gjøre rede for sin egen og datterens tilhørighet innenfor et større bilde gir faren uttrykk for hva han mener er vesentlig når det gjelder dette spørsmålet. Han knytter tilhørighet til nasjonalstat opp mot det stedet der man er født, og kan slik argumentere for at han og datteren er norske. Det er vanlig å skille mellom to ulike forståelser av nasjonalitet:

etnisk opphav og statsborgerlig opphav (Chrysochoou, 2004). I den moderne verden er ideen om nasjonalstater grunnleggende for kategorisering av menneskers tilhørighet (Billig, 1995). Innen rammen av denne oppgaven har jeg ikke rom til en lengre diskusjon knyttet til etnisitet og nasjonalitet. Poenget i forbindelse med praktiseringen av foreldreskap er følgende: Denne faren, og flere andre av studiens deltakere, legger vekt på en kombinasjon av den *norske* og den *religiøse* tilhørigheten når det gjelder sine barn. Dette kan tolkes som at det å være medlem av to fellesskap knyttet til nasjonalstater, som i dette tilfellet Norge og Pakistan, er mindre forenlig enn tilhørighet til en religion innenfor rammen av «det norske». Gjennom å fortelle sine barn at «du er en norsk muslim» får foreldrene vektlagt både likhet og annerledeshet. Merkelappen indikerer tilhørighet til to forskjellige fellesskap. Den religiøse tilhørigheten er en videreføring av familiens tro og tradisjoner, og med det opprettholdes noe av det som har vært med familien gjennom migrasjonen. Samtidig skilles dette fra den helt eksplisitte tilknytningen til en bestemt nasjonalstat (for diskusjon av tilhørighet i en norsk kontekst: se Fangen, 2006).

Eksempelet med religiøs og nasjonal tilhørighet er her presentert fordi det gir et bilde av hva forhandlingene om å være lik og annerledes kan innebære. Det er imidlertid ikke alle eksempler på opplevelser av diskriminering og annerledeshet som presenteres med en «løsning». På et mer generelt grunnlag kan foreldrenes tilnærming til dette knyttes opp mot rollen som «aktive og engasjerte», som tidligere diskutert. Ingen av deltakerne presenterer diskriminering som et spesielt viktig forhold ved deres foreldreskap, men minoritetsposisjonen kommer til syne i alle fortellingene. Fra egne erfaringer kjenner foreldrene til hva det å skille seg ut kan innebære. Gjennom å engasjere seg i barnas hverdag utenfor hjemmet ønsker foreldrene å bidra til gode forhold for barnas utvikling, og involvering i spørsmål om tilhørighet er en del av dette.

Historisk utvikling: tilstedeværende fedre. Når forskjellene mellom en generasjon foreldre og den neste diskuteres må den historiske konteksten tas i betraktning. Med Vygotskys begreper kan utvikling skje innenfor forskjellige tidsrammer: artens endring, samfunns historiske endring, individuelle livstider og individuelle læringsøyeblikk (Rogoff, 2003). Hva det vil si å være forelder er ikke bare ulikt mellom kulturelle fellesskap, foreldreskap er praksiser som endres gjennom historien. Den historiske utviklingen er på ulike måter del av alle denne oppgavens temaer. For å illustrere hvordan foreldreskapet er preget av den tiden det utøves i, vil jeg trekke frem farsrollen som et tema der dette kommer spesielt tydelig til syne. Mer tilstedeværende fedre er et gjennomgangstema i deltakernes narrativer.

En av deltakerne er en far som på intervju tidspunktet var i foreldrepermisjon med sitt første barn. For ham var spørsmålet om farsrollen svært aktuelt. Han diskuterer hvordan han opplever en mulighet for å være pappa på en annen måte enn det hans far var, og viser til hvordan han spiller ulike roller i forhold til datteren.

I: Er du bevisst på hva slags pappa du vil være?

D: Jeg tror jeg vil være en annerledes pappa enn det faren min var, for eksempel. Altså hvis jeg skal... det er liksom den erfaringen jeg kjenner best da. Faren min var jo først og fremst forsørger. Det var den rollen han spilte. Mens min mor først og fremst spilte omsorgsrollen. Men nå føler jeg at disse tingene går mer i hverandre. Når (kone) er på jobb så spiller jeg jo alle rollene. Jeg er den som passer på at hun får i seg mat, jeg er den som passer på at hun blir trøstet hvis hun faller og slår seg eller har det vondt. Så... Jeg tror rollefordelingene vannes litt ut. Det er en del ting som vil være uforandrede. Som dette med at mor er den som gir næring først og mor er den som føder, altså den biten vil aldri endre seg. Men dette med omsorg som tradisjonelt mødre har spilt tror jeg fedre spiller i mye større grad og... Man kommer tidlig inn i den rollen også [...] Jeg kommer til å være en pappa som... hva skal vi si... en moderne pappa. Jeg veit ikke jeg, men en pappa som spiller veldig mange forskjellige roller da.

Deltakeren bruker selv begrepet «moderne pappa», og setter slik fingeren på at hva det å være pappa vil si er gjenstand for historiske endringer. Et annet sted i intervjuet setter han muligheten for å være en far med andre roller i sammenheng med samfunnsmessig tilrettelegging for økt deltakelse fra fedre, som pappapermisjon, og omtaler dette i positive ordelag. En egen fedrekvote som del av foreldrepengekvoten er et tiltak i Norge som er begrunnet med ønske om større deltakelse fra fedre i småbarnsfamilier. Den norske velferdsstaten har vært pådriver i utviklingen av en ny farsmodell, og innførte som første land i verden i 1993 en omsorgspermisjon som var reservert for fedre (Brandth & Kvande, 2003). Institusjonelle forhold i samfunnet, som økonomiske støtteordninger, kan virke direkte inn på foreldres utøvelse av foreldreskap. Endringene i tilrettelegging og tiltak viser hvordan krav som stilles og mulighetene som finnes for fedre i Norge har endret seg de siste tiårene. Når denne deltakeren beskriver en forskjell mellom sin far og seg selv er det derfor viktig å se at dette er knyttet opp mot endringer over tid, ikke bare forskjell i ulike kulturelle forståelser av farskap. De fleste fedre, uansett bakgrunn, vil sannsynligvis kunne skildre hvordan foreldrerollen har endret seg for dem. Med dette eksempelet går jeg ikke inn på den faktiske arbeidsfordelingen mellom foreldrene, et spørsmål som ville trengt andre data og en grundigere analyse med et kjønnsperspektiv (Brandth & Kvande, 2003). Jeg hevder heller ikke å vite noe om alle deltakernes holdninger til fedres permisjon, fordi dette ikke var et tema i de andre intervjuene. Men rollebeskrivelsen av «den tilstedeværende far» som går igjen

i fortellingene, og denne deltakerens refleksjoner spesielt, egner seg til å illustrere at de endringene som har skjedd fra en generasjon til den neste blant deltakerne må forstås i lys av den historiske utviklingen som har funnet sted.

Muligheten til å være pappa på en annen måte samsvarer med mulighetene som trekkes frem i de andre sammenligningene foreldrene gjør. Foreldreskapet byr på mange utfordringer, men deltakernes fokus ligger i stor grad på at de er rustet til å håndtere dem.

Avsluttende diskusjon

Forskningsspørsmålet i denne studien dreier seg om hvordan etterkommere av innvandrere praktiserer foreldreskap. Analysen viser at deltakernes foreldreskap er preget av tidstypiske forståelser av *den involverte forelder*, at besteforeldrene er viktige støttespillere i hverdagen og at det er et mål å ivareta religiøs og språklig arv. Deltakerne sammenligner eget foreldreskap med sine foreldres, og understreker at det er *lettere for dem* å være foreldre i det norske samfunnet. En stabil livssituasjon og kunnskap utviklet gjennom oppvekst i det norske samfunnet identifiseres som sentrale forskjeller mellom de to foreldregenerasjonene. Gjennom fortellingene om foreldreskap viser deltakerne at de i hverdagen forener verdier og forventninger fra ulike sosiale fellesskap, som deres egen familie og samfunnet de lever i.

Jeg vil i denne avsluttende diskusjonen først drøfte to gjennomgående trekk i studiens resultater, deretter diskutere undersøkelsens resultater i lys av sentrale kulturpsykologiske tema og til slutt trekke frem styrker og svakheter ved undersøkelsen.

To hovedtrekk: forankring og foreldreskapets muligheter

Blant flere hovedtrekk og tendenser i denne studiens resultater vil jeg spesielt diskutere betydningen av foreldreskapenes lokale og transnasjonale forankring og deltakernes vektlegging av foreldreskapets muligheter.

Det lokale og det transnasjonale. Foreldreskapet, slik deltakerne beskriver det, preges av en lokal forankring der det transnasjonale inngår som en del. Deltakelse i barnas svømmekurs, Halloween-feiring med barn i nabolaget og koranundervisning over internett er noen av mange praksiser som til sammen utgjør deltakernes foreldreskap. De er alle forankret i det lokale, men noen er også knyttet opp mot transnasjonale sosiale felt.

Transnasjonalisme har i de senere år etablert seg som et sentralt perspektiv i forståelsen av innvandreres tilknytning til sitt hjemland. Mange forskere har imidlertid antatt at dette ikke

er spesielt relevant for innvandrernes etterkommere (Haikkola, 2011; Levitt, 2009). Levitt (2009) stiller spørsmål ved denne antakelsens gyldighet. Hun har gjennomført etnografisk forskning på innvandrere i USA, deres etterkommere og samfunn i landene der innvandrerne har utvandret fra. Basert på dette argumenterer hun for betydningen av å ha vokst opp i et transnasjonalt felt. Levitt mener barn (som deltakerne i denne studien) som er vokst opp i hjem som påvirkes av objekter, mennesker, praksiser og kunnskap fra deres foreldres hjemland sosialiseres inn i dette samfunnets normer og verdier. Videre vektlegger hun at de tar del i sterke sosiale nettverk. Det Levitt skildrer har gjenklang i denne studiens resultater. Å bringe med seg blant annet språk, visse verdier og praksiser, og å opprettholde kontakten med slektninger på tvers av landegrenser, er av betydning for familiene. I samarbeid med besteforeldrene bringes dette videre og gjøres til del av barnas liv. Utover å ha en emosjonell verdi understreker foreldrene at transnasjonale forbindelser også er ressurser, ved eksempelvis mulighetene for å bo hos familie i andre land og verdien av det å være flerspråklig.

Forholdet til historien og relasjonene til slektningene synes å være av en annen art enn den som tidligere er beskrevet blant innvandrere. I den skjønnlitterære boka «Tett inntil dagene» skildrer svenske Mustafa Can (2009) sin mor, som gjennom tretti lange år i Sverige stirret ut av sitt kjøkkenvindu og lengtet tilbake til Kurdistan. En slik hjemlandsorientering, mot et land de har forlatt, er ikke det uttrykket deltakernes transnasjonale handlinger og forbindelser har. Moderne kommunikasjonsmidler og global mobilitet gjør det mulig for innvandrernes etterkommere å utvikle en transnasjonalisme som antar nye former: praksiser som ikke er forankret i opphavslandet, men i stedet der de er bosatt (Haikkola, 2011). Framfor at transnasjonalismen forsvinner i den neste generasjonen, slik det var antatt ville skje, antar praksisene nye former. Deltakernes praksiser viser at hverdagen er både lokal og transnasjonal, og det synes ikke å være noen motsetning i det. De omfattende endringene i moderne kommunikasjonsteknologi, spesielt bruken av internett og billigere flyreiser, er sentrale for de transnasjonale praksisene. Det er langt enklere for innvandrere og etterkommere i dag å opprettholde jevnlig kontakt transnasjonalt enn det var for foreldregenerasjonen. Forstått som endring fra én generasjon foreldre til den neste kan det synes som om denne studiens deltakere 1) har en sterkere lokal forankring, gjennom sin bakgrunn og sine fremtidsplaner, og 2) at de transnasjonale praksisene som er del av deres hverdag antar en annen form enn deres foreldres.

Foreldreskapets muligheter. I deltakernes fortellinger om foreldreskap vektlegges muligheter fremfor begrensninger, og gjennom sammenligningene med egne foreldre gir

deltakerne inntrykk av at de ser seg selv som privilegerte. Sammenlignet med foreldrene kan deltakerne ta mye i det norske samfunnet for gitt, fordi det er her de er vokst opp.

Beskrivelsene tyder på at de opplever at deres føringer for foreldreskapet er klarere, valgene de må ta er mindre dramatiske og de er kompetente deltakere i det samfunnet de utøver foreldreskap innenfor. Deltakerne kan fokusere på det å være foreldre heller enn å bekymre seg for slektninger i et fjernt hjemland eller vurderinger av hvorvidt familien skal flytte et annet sted. Historiene bærer preg av tilpasning og pragmatiske tilnærminger: Foreldrene ønsker å forene verdier og forventninger fra ulike fellesskap, kanskje spesielt fra foreldrene og fra samfunnet de lever i. Dette kommer til syne på mange områder, som for eksempel når felles verdier innen religionen og norske lover fremheves.

Å bli forelder beskrives av flere som en mulighet til å gjøre andre valg enn sine foreldre. Spesielt gjelder dette de deltakerne som hadde det vanskelig i oppveksten, på skolen og med venner. De opplevde at foreldrene i liten grad hadde mulighet til å støtte dem og sørge for at det gikk dem vel, og synes derfor å sette pris på muligheten til selv å være en engasjert og involvert forelder som er tilstede og sørger for at egne barn har det bra. I rollen som foreldre vektlegges det positive: foreldrene ønsker å være *gode foreldre* og beskriver i denne sammenhengen mange av de egenskaper ved en god forelder som er typiske for den tiden og det samfunnet de utøver foreldreskap innenfor. Deltakerne er ikke bare barn av sine foreldre, men også barn av sin tid. De ønsker at barna skal ha det bra, og har, i større grad enn deres foreldre hadde, kunnskaper og ressurser til å følge opp.

Å være en god forelder synes å være en motivasjon for å skape en hverdag der flere språk, ulik kunnskap, transnasjonale forbindelser og flere tilhørigheter føres sammen i praksiser og hverdager som gir mening for familiene. Et eksempel er hvordan deltakerne omtaler sitt forhold til egne foreldre. For noen har relasjonen til foreldrene i perioder av livet vært problematisk, men når den omtales innenfor rammen av et narrativ om foreldreskap er en god relasjon til foreldrene viktig. Enkelte deltakere beskriver at det å få barn har representert en grunnleggende endring i hvordan de forstår sine foreldre. En hendelse som har skjedd i deltakernes liv, det at de har fått barn, er med på å forandre hvordan de fortolker og skaper mening av hendelser fra tidligere i livet. Samtidig som fortid preger nåtid, bidrar nåtiden til å aktualisere fortiden (Andenæs, 2002). Sammenligningene med foreldrenes situasjon da deltakerne var barn utgjør rammen for hvordan deltakerne forstår sin egen situasjon som foreldre i dag. Deltakernes fortellinger etterlater et inntrykk av at de utfordringene foreldregenerasjonen stod overfor som nyankomne innvandrere fremstår tydeligere for

deltakerne når de i dag selv er foreldre og kan se hvilke muligheter de har som deres foreldre ikke hadde.

I deltakernes narrativer inngår forhold knyttet til innvandring og migrasjon som en sentral del, fordi migrasjonshistorien inngår i familiens historie. At deltakernes sammenligninger med sine foreldre har betydning for hvordan de forstår sin situasjon som foreldre fremkommer tydelig gjennom intervjuene. Samtidig er det grunn til å være forsiktig med å betrakte spørsmålene i en studie av etterkommere som «innvandretypiske» (Leirvik, 2010). Kanskje er sammenligninger med egne foreldre en forståelsesramme som benyttes også av andre småbarnsforeldre i Norge. Denne studiens empiri gir ikke grunnlag for å vurdere om sammenligningene med egne foreldre og vektleggingen av muligheter når det gjelder foreldreskap er spesiell for den gruppen studien handler om.

Et kulturpsykologisk perspektiv på resultatene

Denne studien benytter kulturpsykologi som en faglig metaposisjon. Gjennom å vende tilbake til noen kulturpsykologiske temaer vil jeg belyse studiens resultater i et teoretisk perspektiv.

Andre utviklingsmål. Forskjeller mellom de to foreldregenerasjonene deltakerne omtaler kan forstås i lys av relative utviklingsmål. Mål for barns utvikling varierer, som beskrevet i teorikapittelet, med historiske og kulturelle forhold (Rogoff, 2003). Deltakernes utviklingsmål kommer til syne gjennom beskrivelser av praksiser og begrunnelser for disse. Gjennom å fortelle om hva de involverer seg i og legger vekt på viser de hva de mener er viktig for barna og deres utvikling, og hvilke egenskaper de mener barna bør ha.

Utviklingsstøtte fra foreldre dreier seg om å bidra til at barna blir kompetente deltakere i den kulturen de skal leve i, det Ulvik (2005) omtaler som «det kulturelt adekvate barnet». Støtten innrettes i henhold til oppfattede egenskaper ved det samfunnet foreldre og barn er del av. Denne studien har vist at den lokale kunnskapen om samfunnet foreldreskapet utøves innenfor er en grunnleggende forskjell mellom deltakerne og deres foreldre, og dette bidrar til ulike utviklingsmål. Videre preges foreldrenes utviklingsmål av familiens plan om at barna skal tilbringe hele sin oppvekst i Norge, nok en grunnbetingelse som skiller deltakerne fra sine foreldre.

På et helt overordnet nivå indikerer deltakernes fortellinger at et viktig hensyn for dem er unger som passer inn og trives i det lokalsamfunnet de lever i, fordi det er her de lever og skal fortsette å bo. Foreldrene ønsker å bidra til at deres barn blir trygge, kompetente deltakere

i det norske samfunnet, at de kan det som skal til for å lykkes og ha det bra i det miljøet de lever i.

På et mer detaljert nivå kommer andre mål til syne. Det «kulturelt adekvate barnet» i deltakernes fortellinger er ikke bare en aktiv og velfungerende deltaker i det norske samfunnet, men en deltaker som bringer med seg praksiser og tradisjoner fra sin families bakgrunn på en god måte. At barna skal ha en utvikling i tråd med foreldrenes utviklingsmål er ikke noe som tas for gitt, det er et «prosjekt» foreldrene investerer tid og energi i. Mange av foreldrenes ambisjoner kan forstås i lys av utviklingsmål og deres utøvelse av utviklingsstøtte. Svømmedyktighet, trivsel på skolen, flerspråklighet, religiøs kompetanse, aktive barn: målene er mange og ulike, og på forskjellige måter del av det mer overordnede målet om utvikling av kompetente samfunnsdeltakere. Utviklingsmålene kan forstås som en overordnet «retning» for foreldreskapet. Gjennom denne forståelsen synes det tydelig at både deltakernes fortid, som oppvokst i Norge, og deres framtidsutsikter innvirker på utformingen av foreldreskap, og at forskjellene fra foreldrene kan forstås i lys av dette.

Utvikling gjennom kulturell deltakelse. Utviklingsbegrepet denne undersøkelsen legger til grunn kan bidra med en mulig fortolkning av hovedtrekk ved deltakernes foreldreskapsnarrativer. Rogoff argumenterer for at «Mennesker utvikles gjennom deres endrede deltakelse i de sosiokulturelle aktivitetene i deres miljø, som også endres» (Rogoff, 2003, s. 11). Med dette som forståelsesramme er det av betydning hvilke sosiokulturelle aktiviteter informantene har deltatt i, og hva som har karakterisert denne deltakelsen.

Deltakerne har utviklet seg gjennom deltakelse i mange av de samme systemer som deres barn nå tar del i. Deres forhold til skoleverket er et konkret eksempel. Deltakerne har endret sin deltakelse i den norske skolen fra å være elev til å være forelder. På denne måten har de gått gjennom en utvikling. Samtidig er skolen et system deltakerne har deltatt i og kjenner. Dette til forskjell fra deres foreldre som hadde med den norske skolen å gjøre for første gang i rollen som foreldre.

Et av utgangspunktene for denne studien var interesse for den unike kompetansen etterkommere av innvandrere har som følge av deres oppvekst i Norge med foreldre som er innvandrere. Deltakernes beretninger gir et inntrykk av hvordan denne erfaringen kommer til uttrykk i hverdagspraksisene de inngår i som foreldre. Det kan synes som deres bakgrunn har bidratt til en kompetanse knyttet til det å forene ulike krav og forventninger. Kanskje kan deltakernes evne og vilje til å utøve foreldreskapspraksiser preget av tilpasning og pragmatiske løsninger forstås i lys av erfaringene med å være ung i Norge med foreldre som

innvandret til landet. Tilhørighet til ulike sosiale fellesskap har vært del av deltakernes hverdag hele deres liv. Å forhandle om å være både lik og annerledes, som deltakerne gjør innen rammen av foreldreskapet, kan forstås som en egenskap ved informantenes deltakelse i både egen familie og i andre sosiale fellesskap gjennom livet.

Utviklingen av deltakerne som foreldre kan forstås i lys av deres kulturelle deltakelse. Denne studiens resultater indikerer at en slik dynamisk tilnærming til både utvikling og kulturelle prosesser kan være egnet for problemstillinger knyttet til mennesker med tilhørighet til ulike kulturelle fellesskap. Utforskning av hvilke sosiokulturelle aktiviteter deltakerne utvikler seg gjennom åpner for analyser der interaksjonene mellom ulike kulturelle systemer kan studeres.

Kontekster og individ i interaksjon. Som et kulturpsykologisk kunnskapsprosjekt har denne studien søkt å «...utforske den sammensatte utvekslingen mellom et individ i utvikling og en foranderlig kontekst» (Andenæs, 2002, s. 144). Deltakernes foreldreskap preges av de kontekstene det utøves innenfor, og jeg har i resultatdelen søkt å peke på relevante sosiale, kulturelle og historiske forhold for foreldreskapenes utforming. Samtidig er *interaksjon* et viktig aspekt, som går igjen i kulturpsykologisk litteratur. Synliggjøring av kontekstenes betydning kan kanskje gi et inntrykk av at hver forelder er prisgitt sine omstendigheter og ikke selv kan innvirke på egne praksiser. I denne studiens fortellinger vises mange eksempler på at en slik tolkning er for enkel: deltakerne er aktive aktører som skaper og preger foreldreskapet. Kontekstene er del av praksisene, men hver forelder er også med på å forhandle om, og innvirke på, hva foreldreskapet innebærer: «personers deltakelse og forståelser bidrar til å befeste, utfordre eller forandre etablerte rutiner, fremgangsmåter og meningssammenhenger» (Gulbrandsen, 2006, s. 253). Gjennom å være aktive og engasjerte i barnas hverdag preger foreldrene kontekstene. Det skjer både gjennom forhandlinger med barnas besteforeldre om innholdet i barneoppdragelsen, samarbeid med skolen om oppfølging av barna og gjennom imøtegåelsen av utfordringer i lokalmiljøet, som ved valg av fritidsaktiviteter. Deltakernes situasjon og historie preger foreldreskapspraksisene de utøver, samtidig som de forholder seg aktivt til både utfordringer og muligheter som finnes.

Studiens styrker og svakheter

En kvalitativ metodologi som genererer detaljrike skildringer fra et begrenset antall deltakere gir muligheter, men er også heftet med begrensninger. Ved å studere foreldreskap med et kulturpsykologisk perspektiv har jeg med denne studien ikke vært ute etter å finne *en årsak* til at deltakerne er foreldre på den måten de er, men jeg har forsøkt å gjøre foreldrenes

væremåter forståelige, ved å se dem som deltakere i sosiale og kulturelle fellesskap (Gulbrandsen, 2006). Et grunnleggende metodisk spørsmål er hva denne studiens resultater *kan* fortelle, og hva den *ikke* sier noe om.

Fortellinger om foreldreskap. I vurderingen av hva denne studien kan si noe om og hva den ikke kan si noe om er det at analysene er basert på foreldreskapsnarrativer et viktig forhold. I deltakernes fortellinger, som ligger til grunn for denne studien, er det foreldreskapet spørsmålene og svarene dreier seg om. Det er foreldreskapets spesielle muligheter og begrensninger som danner utgangspunktet for narrative. Dermed er det grunn til å understreke at denne studien ikke er en generell studie av identitetsdannelse blant etterkommere av innvandrere, men heller spesifikke fortellinger om praksiser knyttet til det å være forelder. Hadde de samme deltakerne blitt spurt om erfaringer fra arbeidslivet eller hvordan det er å leve som religiøs i det sekulære Norge er det sannsynlig at de ville fremmet andre fortellinger og perspektiver.

Et annet aspekt er at jeg har intervjuet hver forelder for seg. Det de presenterer er sin fortelling om foreldreskap slik de forstår denne. Dette er ikke nødvendigvis representativt for foreldreskapet i familien som helhet, ettersom det i alle familiene også er en annen forelder. De andre foreldrene vil kunne ha andre fortellinger om foreldreskap. For de med en partner som innvandret til Norge i voksen alder, for eksempel, kan det være grunnleggende forskjeller mellom de to foreldrene når det gjelder sosial kunnskap, oppvekst og familienettverk. Dette er et aspekt ved familielivet jeg ikke har diskutert, siden mitt fokus har ligget på hver enkelt forelder.

I forståelsen av foreldreskapsnarrativene er også deltakernes eget ønske om å delta i en studie om foreldreskap relevant. Som presentert i metodekapittelet har studiens deltakere en svært variert bakgrunn når det gjelder utdanning, arbeid og familiebakgrunn. Men det de alle har til felles er at de frivillig har meldt seg som deltakere til denne studien. Studiens resultater knyttet til foreldreskap preget av tilpasning og mestring bør leses med visshet om dette forholdet. Det er naturlig å se for seg at foreldre med positive opplevelser av foreldreskap vil være mer tilbøyelige til å delta i en studie enn en forelder med en mer problematisk historie.

Innvandringsdebatten som bakteppe. Den polariserte debatten om innvandring og innvandrere i Norge (Gullestad, 2002) inngår som bakteppe for intervjuene i denne studien. Narrative studien bygger på er fortalt til meg som masterstudent med en interesse for foreldreskap blant etterkommere av innvandrere. Deltakerne i studien er mennesker som implisitt (uavhengig av om de selv ønsker det eller ikke) er en del av offentlige debatter i

Norge. I sine fortellinger understreker de at de i egen hverdag først og fremst er småbarnsforeldre, og de forteller svært positive historier om foreldreskap. Studiens tilnærming og spørsmål ga rom for dette. Deltakerne kunne gjennom intervjuene presentere seg og sine foreldreskapspraksiser på den måten de ønsket, fordi det var deres historie og perspektiver som var av interesse. Deltakerne har hatt og grepet muligheten til å beskrive en annen historie med andre aktører og andre prioriteringer enn de offisielle narrative som finnes om familier med innvandringsbakgrunn. Med dette mener jeg ikke å si at historiene er feilaktige, for den narrative sannheten innebærer en konstruert gjengivelse av erfaring, ikke en faktabasert nedtegning av hva som «virkelig» skjedde (Josselson, 2011). Det sentrale poenget er at den offentlige debatten om innvandring og innvandrere er del av relasjonen mellom forsker og deltakere i denne studien, og del av narrative studien bygger på.

Representativitet og generalisering. Generalisering i betydningen å være en representativ undersøkelse for en større befolkningsgruppe er ikke målet med narrative studier (Josselson, 2011). Denne studien hevder ikke å dokumentere hvordan foreldreskap utøves blant alle foreldre i Norge som er etterkommere av innvandrere. Men analysene av studiens deltakere kan være overførbare som *modeller for analyser* av andre foreldre, og som utgangspunkt for å undersøke hvordan liknende forhold kan ha betydning i andre foreldres utviklingsprosesser (Gulbrandsen, 2006). Ikke alle etterkommere av innvandrere vil vektlegge de problemstillinger som har kommet frem gjennom denne undersøkelsen, men de perspektivene som er anlagt i denne studien kan være anvendelige også i møte med andre familier. Det synes rimelig å anta at spørsmål om blant annet det lokale og det transnasjonale og betydningen av utviklingsmål er relevante også utover denne studiens begrensede utvalg.

Refleksivitet. Valg jeg har tatt som forsker har innvirket på oppgavens fremstilling av deltakernes foreldreskap. I møte med studiens deltakere vektla jeg at min interesse lå i deres fortellinger, og jeg forsøkte å følge opp på de temaene de ønsket å utbrodere. Det er imidlertid ikke tvil om at de spørsmålene jeg hadde formulert gjennom intervjuguiden var med på å skape de historiene om foreldreskap som utgjør studiens datamateriale.

Valget om å ha få deltakere og å snakke med hver person to ganger, og valget om å gjennomføre intervjuene innen rammen av hjemmebesøk, har preget prosjektet. Utgangspunktet for studien var at en problemstilling det fantes lite tidligere forskning på skulle utforskes. Jeg tilnærmet meg temaet med en tanke om at på dette feltet er det de som faktisk er etterkommere og foreldre som er ekspertene. Med kun seks deltakere fikk jeg en større mengde informasjon fra hver, noe som har gitt mulighet for å studere sammenhenger og

en dypere forståelse av hver enkelt deltakers historie. Etter min vurdering bidro gjentatt kontakt med deltakerne, og hjemmebesøkene som en trygg ramme for intervjuene, til gode relasjoner og dialoger. I tillegg skjedde datainnsamlingen over tid, og dette gav rom for å utvikle kunnskap og forståelser underveis slik at de temaer som fremstod viktige i deltakernes fortellinger kunne utforskes videre i senere intervjuer.

At det finnes begrenset med forskning på feltet har representert en utfordring gjennom hele prosessen. Det har vært spennende å utforske et lite dokumentert felt, og det har gitt mening å anvende en kulturpsykologisk fortolkningsramme på de problemstillingene intervjuene bragte opp. Mine begrensede forkunnskaper kan imidlertid ha innvirket på om jeg stilte de rette spørsmålene eller la merke til de mest sentrale mønstrene i datamaterialet. Gjennom å stadig vende tilbake til lesing av forskning relatert til innvandring på den ene siden og kulturpsykologiske studier av familieliv på den andre siden har jeg søkt å forankre denne prosessen.

Videre forskning. I denne studiens analyser har deltakernes bakgrunn som oppvokst i Norge med foreldre som har innvandret vært vektlagt. Dette analytiske fokuset innebærer at andre aktuelle dimensjoner ved foreldreskap, som kjønn og klasse, ikke er tematisert. Ved eventuell videre forskning på foreldreskap i denne gruppen kan dette være aspekter det vil være verdifullt å se nærmere på. Det samme gjelder hvert enkelt undertema i oppgavens resultatdel. I denne oppgaven fungerer undertemaene slik at de samlet gir et inntrykk av denne studiens problematikk: praktisering av foreldreskap. Flere av problemstillingene som belyses, blant annet foreldrenes involvering i lokalmiljøet og familienes flerspråklige hverdag, er imidlertid store spørsmål i seg selv, og vil kunne være verdifulle å gjøre til gjenstand for videre studier.

Litteraturliste

- Andenæs, A. (1993). Familiestrukturer i bevegelse - nye utviklingsmuligheter for barn? *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 30, 533-545.
- Andenæs, A. (1996a). *Foreldre og barn i forandring*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Andenæs, A. (1996b). Nå må vi skynde oss så vi kommer tidsnok! Om barn, tid og utvikling. I A. Andenæs (Red.), *Foreldre og barn i forandring*. Oslo: Pedagogisk forum.
- Andenæs, A. (2002). Når det selvfølgelig faller bort: om besteforeldreskapet i utsatte familier. I K. Thorsen & R. Toverud (Red.), *Kulturpsykologi: bevegelser i livsløp* (s. 128-151).
- Andreassen, K. K., & Dzamarija, M. T. (2010). Befolkning. I K. Henriksen, L. Østby & D. Ellingsen (Red.), *Innvandring og innvandrere 2010* (s. 15-46). Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Arnett, J. J. (2002). The psychology of globalization. *The American psychologist*, 57(10), 774-783.
- Bayley, R., & Schechter, S. R. (2003). *Language socialization in bilingual and multilingual societies*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. London: Sage.
- Bjertnes, M. K. (2001). Når ordene teller. *Samfunnsspeilet*, 15(2), 15-20.
- Brandth, B., & Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre: maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brekke, J.-P., Aarset, M. F., Lidén, H., & Andenæs, K. (2010). *Innvandring og flukt til Norge. En kunnskapsgjennomgang 1990-2009*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Bruner, J. S. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge: Harvard University Press.
- Can, M. (2009). *Tett inntil dagene: fortellingen om min mor*. Oslo: Cappelen Damm.
- Chrysochoou, X. (2004). *Cultural diversity: its social psychology*. Malden: Blackwell.
- Cieurzo, D., & Keitel, M. A. (1999). Ethics in qualitative research. I M. Koapala & L. A. Suzuki (Red.), *Using qualitative methods in psychology* (s. 63-75). Thousand Oaks: Sage.
- Danielsen, H. (2006). *Med barn i byen: foreldreskap, plass og identitet*. Doktorgradsavhandling, Universitetet i Bergen, Bergen.
- De Souza, R. (2004). Motherhood, migration and methodology: giving voice to the "other". *The Qualitative Report*, 9(3), 463-482.
- Djuve, A. B., & Friberg, J. H. (2004). *Innvandring og det flerkulturelle samfunn*. Oslo: Fafo.

- Dzamarija, M. T. (2008). Hva skal «innvandrerene» hete? Definisjoner og betegnelser i innvandrerstatisikken. *Samfunnsspeilet*, 22(4), 62-65.
- Dzamarija, M. T. (2010). Barn og unge med innvandrerforeldre: demografi, utdanning, inntekt og arbeidsmarked (Vol. 12). Oslo: SSB.
- Enger, J., & Wold, A. H. (under utgivelse). Cross-linguistic Russian-Norwegian families in Norway: language choice, family contexts and bilingual development.
- Fangen, K. (2006). Assimilert, hybrid eller inkorporert i det etniske? Tilpasning og identifikasjon blant somaliere i Norge. *Sosiologisk tidsskrift*, 14(1), 4-33.
- Folkehelseinstituttet. (2010). BROER - Oppvekst, tilpasning og læring i Europa. Hentet 03.05, 2011, fra http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainArea_5661&MainArea_5661=5631:0:15,3461:1:0:0::0:0&MainLeft_5565=5544:86977::1:5569:1::0:0
- Foss, A. H. (2006). Fruktbarhet blant innvandrerkvinner: 1 av 5 nyfødte har foreldre som har innvandret. *Samfunnsspeilet*, 20(4), 48-51.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. I N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *Handbook of qualitative research* (s. 105-117). London: Sage.
- Gulbrandsen, L. M. (2006). Kulturpsykologiske tilnæringer til barns utvikling. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling: innføring i psykologiske perspektiver* (s. 247-271). Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne: kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gulliksen, Ø. T. (2011). Transnational Norwegian Americans: an introduction. I Ø. T. Gulliksen & H. T. Cleven (Red.), *Norwegian-American essays 2011: "Transnationalism and the Norwegian-American experience"* (s. 3-19). Oslo: Novus Press.
- Haavind, H. (1987). *Liten og stor: mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haavind, H. (2000). *Kjønn og fortolkende metode: metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Haavind, H. (2002). Forord. I K. Thorsen & R. Toverud (Red.), *Kulturpsykologi: bevegelser i livsløp* (s. 7-12). Oslo: Universitetsforlaget.

- Hagestad, G. O., & Herlofson, K. (2009). Dagens besteforeldre: småbarnsfamiliens støttespillere. *Samfunnsspeilet*, 23(1), 92-94.
- Haikkola, L. (2011). Transnational and local negotiations of identity: Experiences from second-generation young people in Finland. *Nordic Journal of Migration Research*, 1(3), 156-165.
- Hennum, N. (2002). *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder: om å være mor og far for norsk ungdom*. Doktorgradsavhandling, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Oslo.
- Henriksen, K., Østby, L., & Ellingsen, D. (2010). *Innvandring og innvandrere 2010*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Hermans, H. J. M., & Dimaggio, G. (2007). Self, identity, and globalization in times of uncertainty: a dialogical analysis. *Review of general psychology*, 11(1), 31-61.
- Hjort, H. (2002). Kulturpsykologi som prosjekt. Fortelling om en felles reise. I K. Thorsen & R. Toverud (Red.), *Kulturpsykologi: bevegelser i livsløp* (s. 13-16). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hundeide, K. (2006). Diskurser, redskaper og kontrakter i barns utvikling: et kulturpsykologisk perspektiv. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver* (s. 272-291). Oslo: Universitetsforlaget.
- Josselson, R. (2011). Narrative research: constructing, deconstructing and reconstructing story. I F. J. Wertz, K. Charmaz, L. M. McMullen, R. Josselson, R. Anderson & E. McSpadden (Red.), *Five ways of doing qualitative analysis* (s. 224-242). New York: Guilford Press.
- Kavli, H. C., & Nadim, M. (2009). *Familiepraksis og likestilling i innvandrede familier*. Oslo: Fafo.
- Khan, M. (2009). *Tilbakeblikk: da pakistanerne kom til Norge*. Oslo: Pax.
- Kjeldstadli, K. (2008). *Sammensatte samfunn: innvandring og inkludering*. Oslo: Pax.
- Leirvik, M. S. (2010). "For mors skyld". Utdanning, takknemlighet og status blant unge med pakistansk og indisk bakgrunn. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 1, 23-47.
- Levitt, P. (2009). Roots and routes: understanding the lives of the second generation transnationally. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35(7), 1225-1242.
- Lott, B. (2010). *Multiculturalism and diversity: a social psychological perspective*. Chichester: Wiley-Blackwell.

- Løwe, T. (2009). Mer "norske" enn eldre innvandrere?: Unge oppvokst i Norge med innvandrerforeldre. *Samfunnsspeilet*, 23(4), 39-46.
- Mason, J. (2002). *Qualitative researching*. London: Sage.
- Murray, M. (2008). Narrative psychology. I J. A. Smith (Red.), *Qualitative psychology. A practical guide to research methods* (s. 111-131). London: Sage.
- Okita, T. (2002). *Invisible work: bilingualism, language choice, and childrearing in intermarried families*. Amsterdam: John Benjamins.
- Olsen, B. (2008). Innvandrerungdom og etterkommere i arbeid og utdanning: hvor forskjellige er unge med ikke-vestlig bakgrunn fra majoriteten. Oslo: SSB.
- Prieur, A. (2004). *Balansekunstnere: betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge*. Oslo: Pax.
- Rhodes, R. L., Ochoa, S. H., & Ortiz, S. O. (2005). *Assessing culturally and linguistically diverse students: a practical guide*. New York: Guilford Press.
- Riessman, C. (2011). Doing narrative analysis. I P. Atkinson & S. Delamont (Red.), *Sage qualitative research methods* (Vol. 3, s. 201-212). London: Sage.
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. Oxford: Oxford University Press.
- Rogoff, B. (2008). Observing sociocultural activity on three planes: participatory appropriation, guided participation, and apprenticeship. I P. Murphy, K. Hall & J. Stoler (Red.), *Pedagogy and practice: culture and identities* (s. 58-74). Los Angeles: Sage.
- Shweder, R. A. (1990). Cultural psychology - What is it? I J. W. Stigler, R. A. Shweder & G. H. Herdt (Red.), *Cultural psychology. Essays on comparative human development* (s. 1-46). Cambridge: Cambridge University Press.
- SSB. (2012). Personer født i Norge av en norskfødt forelder og 4 utenlandsfødte besteforeldre. Datasett oversendt via e-post fra Minja Tea Dzamarija 28.03.12: Statistisk sentralbyrå, seksjon for befolkningsstatistikk.
- Stavrum, K. L. (2012). Alle må BlimE. Hentet 15.03, 2012, fra <http://www.aftenposten.no/meninger/kommentarer/Alle-ma-BlimE-6785445.html#.T4BFwtV340x>
- Stefansen, K. (2011). *Foreldreskap i småbarnsfamilien: klassekultur og sosial reproduksjon*. Doktorgradsavhandling, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Oslo.

- Søholt, S., & Astrup, K. C. (2009). Etterkommere av innvandrere: bolig og bostedsmønstre. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Temple, B. (2001). Polish families: a narrative approach. *Journal of Family Issues*, 22(3), 386-399.
- Texmon, I. (2012). Regional framskrivning av antall innvandrere 2011-2040: modellen REGINN, forutsetninger og resultater. Oslo: SSB.
- Thomas-MacLean, R. (2004). Understanding breast cancer stories via Frank's narrative types. *Social Science & Medicine*, 58, 1647-1657.
- Thorsen, K. (2002). Aldring og alderdom i sin tid. I K. Thorsen & R. Toverud (Red.), *Kulturpsykologi: bevegelser i livsløp* (s. 152-183). Oslo: Universitetsforlaget.
- Tjelmeland, H., & Brochmann, G. (2003). *I globaliseringens tid, 1940-2000*. Oslo: Pax.
- Toma, J. D. (2000). How getting close to your subjects makes qualitative data better. *Theory into Practice*, 39(3), 177-184.
- Toverud, R., Thorsen, K., Gulbrandsen, L. M., Andenæs, A., Hjort, H., Jensen, T. K., & Ulvik, O. S. (2002). Kulturpsykologi - utgangspunkt, mål og framkomstmidler. I K. Thorsen & R. Toverud (Red.), *Kulturpsykologi: bevegelser i livsløp* (s. 17-33). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ulvik, O. S. (2005). *Fosterfamilie som seinmoderne omsorgsarrangement: en kulturpsykologisk studie av fosterbarn og fosterforeldres fortellinger*. Doktorgradsavhandling, Psykologisk institutt, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Valsiner, J. (2007). *Culture in minds and societies: foundations of cultural psychology*. Los Angeles: Sage.
- Wertsch, J. V. (1998). *Mind as action*. New York: Oxford University Press.
- Wertz, F. J., Charmaz, K., McMullen, L. M., Josselson, R., Anderson, R., & McSpadden, E. (2011). *Five ways of doing qualitative analysis: phenomenological psychology, grounded theory, discourse analysis, narrative research and intuitive inquiry*. New York: Guilford Press.
- Aarset, M. F., Lidén, H., & Seland, I. (2008). Ungdom med innvandrerbakgrunn: verdier, normdannelse og livsvalg - en kunnskapsstatus. Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.
- Aarset, M. F., & Sandbæk, M. L. (2009). Foreldreskap og ungdoms livsvalg i en migrasjonskontekst. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Personlig kommunikasjon:

Monica Five Aarset, stipendiat, Institutt for samfunnsforskning. E-post og samtale, august 2011.

Vedlegg

Vedlegg 1: Invitasjonsbrev

Deltakere ønskes til prosjekt om det å være forelder

Hvordan er det å ha barn? Hva er viktig for deg i barneoppdragelsen? Hvilke verdier vil du formidle? Jeg er interessert i dine erfaringer, og lurer på om du vil delta i et forskningsprosjekt om det å være forelder.

I denne studien ønsker jeg å snakke med kvinner og menn i alderen 20-35 år som har barn og som:

- har foreldre som innvandret til Norge
- selv er født i Norge eller flyttet til landet før de fylte 5 år

Målet med studien

Jeg er student på et masterprogram i psykologi ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo. Denne studien vil danne grunnlaget for min masteroppgave. Oppgaven blir veiledet av professor Astri Heen Wold. Jeg ønsker med dette prosjektet å studere hvordan det å være forelder i Norge i dag oppleves. Som deltaker vil du bli intervjuet om temaer som: hverdagen i din familie, hvordan det var for deg å bli forelder og valg knyttet til oppvekstmiljø, barnehage, språk og andre lignende spørsmål.

Å oppdra barn er en viktig oppgave i alle samfunn. Derfor har du det å være forelder til felles med milliarder av mennesker. Samtidig har hver forelder sin egen historie. Foreldreskap er til en viss grad likt over det meste av verden, men oppgaven er også påvirket av hvor og når man lever. Hvilket samfunn man selv er vokst opp i og hvilke tradisjoner man er innført i gjennom sine foreldre kan påvirke forholdet man får til sine barn. Jeg synes det er viktig og spennende å se på hvordan du, i dette samfunnet, i den tiden vi lever i, opplever det å være forelder. Hva du tenker om det å ha barn, og hvorvidt din families innvandringshistorie spiller inn på dette. Dette er et felt vi i dag har lite kunnskap om, og det er derfor jeg ønsker å gjennomføre denne studien. Jeg håper den vil kunne gi viktig kunnskap og få frem erfaringer fra en ny gruppe foreldre i Norge.

Åpne intervjuer

Intervjuet er en åpen form der du har mulighet til å trekke frem det du synes er viktig. Hvis det er noe du ikke ønsker å snakke om er dette opp til deg. Det er hva du tenker og mener jeg gjerne vil høre om, så i denne studien finnes det ingen riktige eller gale svar.

Dersom du ønsker å delta vil du bli intervjuet to ganger, og hvert av intervjuene vil vare i maksimalt en time. Jeg vil ta opp intervjusamtalene på bånd, og senere skrive ned innholdet. Samtalene kan foregå hjemme hos deg eller et annet sted du er komfortabel med. Gjennomføringen av intervjuene vil skje fra oktober og utover høsten/vinteren. Dersom du vil være med finner vi sammen frem til et tidspunkt som passer for deg.

Å delta er frivillig

Det er frivillig å delta i undersøkelsen. Hvis du sier du vil delta nå kan du likevel når som helst trekke deg. Du kan også senere gi beskjed om at den informasjonen som er samlet inn om deg skal slettes. Dette vil ikke få noen negative konsekvenser for deg.

Når jeg skal skrive om undersøkelsen, vil verken du eller din familie kunne kjennes igjen. Oppgaven vil være ferdig i løpet av mai 2012. Da vil opplysningene jeg har samlet inn bli anonymisert. Bare jeg og min veileder vil kjenne til opplysninger om deltagerne. Jeg har taushetsplikt, og personlige opplysninger om deg vil derfor bli bevart konfidensielt under hele undersøkelsen og slettet når undersøkelsen er ferdig.

Ta gjerne kontakt hvis du vil være med på studien, har spørsmål eller ønsker mer informasjon. Jeg kan nås på e-post: heidibgr@student.sv.uio.no eller telefon: 97618048. Du kan også kontakte min veileder Astri Heen Wold, på e-post; a.h.wold@psykologi.uio.no eller på telefon: 22845166.

Vennlig hilsen

Heidi Brynildsen Grande

Intervjuguide foreldreskap, Intervju 1

Gjennomgang av informasjonsskriv. Med fokus på frivillighet, anonymitet og ønske om historier.

Høres det greit ut? Har du noen spørsmål før vi starter?

Hverdagsliv

- Kan du fortelle meg litt om din familie, hvem dere er? Hvem bor her sammen med deg?
- Kan du fortelle litt om barna dine?
- Kan du fortelle om en vanlig dag hos dere? Ta i går, for eksempel? Du kan begynne fra dere stod opp. Var dette en typisk dag eller var det noe spesielt med den?

Å få barn

- Hvordan forberedte du deg på det å skulle bli mor/far?
- Hvordan var dagen da du fikk ditt første barn?
- Kan du beskrive hvordan det å få barn har spilt inn på ditt liv: Hva som har forandret seg og hvordan?
- Spilte det å få barn inn på ditt forhold til andre mennesker? Familie, venner? Hvordan?

Å være forelder

- Hva slags mamma/pappa er du? Hva vil du si kjennetegner deg som forelder? Hvorfor er du mamma/pappa på denne måten? Kan du gi noen eksempler? Trekk gjerne frem flere ting.
- Er det noen ting ved det å være forelder du opplever som utfordrende? Kan du fortelle meg om en utfordrende situasjon, og hvordan du gikk frem for å løse denne? Er dette en måte å løse utfordringer på som er typisk, eller var det bare denne gangen du gjorde det slik?
- Hvem søker du støtte hos dersom du møter en utfordring knyttet til det å være forelder?
- Er det å være mamma/pappa slik du forventet?

Barnehage og oppvekstmiljø

- Er det noen spesiell grunn til at dere bor akkurat her?
- Hvordan synes du det er å bo her som dere bor, er det et bra sted å ha barn? Hvorfor, hvorfor ikke?
- Hva tenker du er viktig for at dine barn skal få en god oppvekst?
- Har barna dine gått i barnehage? Hva er grunnen til at dere har valgt dette?
- Hvis barn som går på skolen: Hvordan synes du det er?

Demografiske fakta

- ⤴ Hvilket år er du født? Hvor?
- ⤴ Hva slags skolegang har du fullført?
- ⤴ Er du enslig, gift, samboer?
- ⤴ Hvis eventuell partner: Alder, utdanning, bakgrunn?
- ⤴ Bor du sammen med barnets andre forelder?
- ⤴ Hvor kommer foreldrene dine fra? Deres utdanning?
- ⤴ Når kom familien din til Norge?

AVTALE TID FOR NYTT INTERVJU

Intervjuguide foreldreskap, Intervju 2

- Hvordan har du hatt det siden forrige gang vi møttes?
- Oppfølgingsspørsmål fra forrige intervju

Felles foreldreskap

- Hvilke andre personer enn deg er det som er viktige i dine barns liv?
- Hvordan synes du det er å samarbeide om det å oppdra dine barn? Kan du gi et eksempel på en situasjon der du måtte komme frem til løsninger i fellesskap med en annen person?

Sammenligning med egen oppvekst

- Kan du fortelle meg litt om din oppvekst? Hvor du bodde, hvem du bodde sammen med, hvordan du hadde det.
- Tror du oppveksten til ditt/dine barn vil være forskjellig fra den du hadde? På hvilken måte, hvilke områder, hvorfor?
- Ligner hverdagene du beskrev for meg forrige gang på sånn det var for deg i din familie da du vokste opp? Hva med oppvekstmiljøet? Kan du komme med noen eksempler fra din barndom?
- Hender det at du tenker på hvordan det var for deg da du var barn når du skal gjøre valg for dine barn? Kan du gi meg et eksempel?
- Er det noe du som forelder bevisst velger å gjøre likt som det dine foreldre gjorde? På hvilken måte, hva, kan du gi et eksempel?
- Er det noe du som forelder bevisst velger å gjøre annerledes enn det dine foreldre gjorde? På hvilken måte, hva, kan du gi et eksempel?
- Hva er forskjellene og likhetene mellom situasjonen dine foreldre var i som foreldre for deg sammenlignet med den situasjonen du er i som forelder i dag?

Kultur og tradisjoner

- Tenker du at dere vil bo i Norge gjennom hele dine barns oppvekst?
- Hvilke språk snakker dere hjemme? Er det noen grunn til at dere velger å gjøre det på denne måten? Er det et bevisst valg? Hvilke språk tenker du det er viktig for dine barn å kunne? Hvorfor?
- Er det noen høytider det er viktig for dere å markere? Kan du fortelle om en gang dere feiret denne høytiden? Hvordan? Hvorfor?
- Hva tenker du om dine barns deltakelse i høytider som dette?
- Hvordan er valgene du gjør når det gjelder spørsmål som høytider og språk sammenlignet med sånn som dine foreldre gjorde det?
- Er familien deres religiøs? Spiller religionen noen rolle i barneoppdragelsen?
- Har ditt forhold til dine foreldres hjemland endret seg gjennom livet? Hvordan var dette da du fikk barn?

Hva synes du er det fineste ved å være mamma/pappa? Kan du fortelle om en hendelse?

Til slutt: Er det noe du tenker er viktig når det gjelder det vi har snakket om jeg ikke har spurt om?

Vedlegg 4: Informasjonsskriv med samtykkeskjema

Deltakelse i prosjekt om det å være forelder

Målet med studien

Jeg er student på et masterprogram i psykologi ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo. Denne studien vil danne grunnlaget for min masteroppgave. Oppgaven blir veiledet av professor Astri Heen Wold. Jeg ønsker med dette prosjektet å studere hvordan det å være forelder i Norge i dag oppleves. Som deltaker vil du bli intervjuet om temaer som: hverdagen i din familie, hvordan det var for deg å bli forelder og valg knyttet til oppvekstmiljø, barnehage, språk og andre lignende spørsmål.

Å oppdra barn er en viktig oppgave i alle samfunn. Derfor har du det å være forelder til felles med milliarder av mennesker. Samtidig har hver forelder sin egen historie. Foreldreskap er til en viss grad likt over det meste av verden, men oppgaven er også påvirket av hvor og når man lever. Hvilket samfunn man selv er vokst opp i og hvilke tradisjoner man er innført i gjennom sine foreldre kan påvirke forholdet man får til sine barn. Jeg synes det er viktig og spennende å se på hvordan du, i dette samfunnet, i den tiden vi lever i, opplever det å være forelder. Hva du tenker om det å ha barn, og hvorvidt din families innvandringshistorie spiller inn på dette. Dette er et felt vi i dag har lite kunnskap om, og det er derfor jeg ønsker å gjennomføre denne studien. Jeg håper den vil kunne gi viktig kunnskap og få frem erfaringer fra en ny gruppe foreldre i Norge.

Åpne intervjuer

Intervjuet er en åpen form der du har mulighet til å trekke frem det du synes er viktig. Hvis det er noe du ikke ønsker å snakke om er dette opp til deg. Det er hva du tenker og mener jeg gjerne vil høre om, så i denne studien finnes det ingen riktige eller gale svar.

Dersom du ønsker å delta vil du bli intervjuet to ganger, og hvert av intervjuene vil vare i maksimalt en time. Jeg vil ta opp intervjusamtalene på bånd, og senere skrive ned innholdet. Samtalene kan foregå hjemme hos deg eller et annet sted du er komfortabel med. Gjennomføringen av intervjuene vil skje fra oktober og utover høsten/vinteren. Dersom du vil være med finner vi sammen frem til et tidspunkt som passer for deg.

Å delta er frivillig

Det er frivillig å delta i undersøkelsen. Hvis du sier du vil delta nå kan du likevel når som helst trekke deg. Du kan også senere gi beskjed om at den informasjonen som er samlet inn om deg skal slettes. Dette vil ikke få noen negative konsekvenser for deg.

Når jeg skal skrive om undersøkelsen, vil verken du eller din familie kunne kjennes igjen. Oppgaven vil være ferdig i løpet av mai 2012. Da vil opplysningene jeg har samlet inn bli anonymisert. Bare jeg og min veileder vil kjenne til opplysninger om deltagerne. Jeg har taushetsplikt, og personlige opplysninger om deg vil derfor bli bevart konfidensielt under hele undersøkelsen og slettet når undersøkelsen er ferdig.

Hvis du vil være med på studien: Vennligst fyll ut vedlagte svarslipp. Ta gjerne kontakt dersom du har spørsmål eller ønsker mer informasjon. Jeg kan nås på e-post: heidibr@student.sv.uio.no eller telefon: 97618048. Du kan også kontakte min veileder Astri Heen Wold, på e-post; a.h.wold@psykologi.uio.no eller på telefon: 22845166.

Vennlig hilsen

Heidi Brynildsen Grande

Samtykke til deltakelse i studie om foreldreskap

Jeg ønsker å delta i denne undersøkelsen. Jeg forstår at all personlig informasjon vil bli behandlet konfidensielt og at personlige opplysninger ikke vil bli gjenkjent når oppgaven publiseres.

Jeg forstår at deltakelse er frivillig og at jeg kan trekke min deltakelse når som helst.

Dato: _____

Deltakers navn:

Deltakers underskrift:

Vedlegg 5: Godkjenning fra NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS

NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Astri Heen Wold
Psykologisk institutt
Universitetet i Oslo
Postboks 1094 Blindern
0317 OSLO

Vår dato: 28.07.2011

Vår ref: 27452 / 3 / MSS

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 21.06.2011. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 28.07.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

27452	<i>Fortellinger om foreldreskap: Utvikling av foreldrerollen hos barn av innvandrere</i>
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Astri Heen Wold
Student	Heidi Brynildsen Grande

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

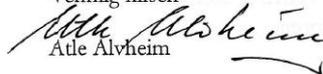
Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.06.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Atle Alveheim

Marie Strand Schildmann

Kontaktperson: Marie Strand Schildmann tlf: 55 58 31 52

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Heidi Brynildsen Grande, Olav M. Troviks vei 2, 0864 OSLO